

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

**Výchovně vzdělávací program o civilní ochraně pro
žáky základných škol Slovenské republiky**

Diplomová práce

Autor práce:	Bc. Ušiaková Michaela
Studijní program:	Ochrana obyvatelstva
Studijní obor:	Civilní nouzová připravenost
Vedoucí práce:	prof. PhDr. Buzalka Ján, CSc.
Datum odevzdání práce:	20. 05. 2013

ABSTRAKT

Diplomová práca s názvom „*Výchovně vzdělávací program o civilní ochraně pro žáky základných škol Slovenské republiky*“ prináša a systematizuje civilnú ochranu obyvateľstva Slovenskej republiky. Tematikou našej práce je všeobecne menej zmapovaná problematika, týkajúca sa vzdelávania a pripravenosti obyvateľstva a hlavne žiakov základných škôl na území Slovenskej republiky.

Tému som si vybrala vzhľadom na moje dlhoročné skúsenosti s problematikou týkajúcou sa ochrany ľudského zdravia a života súvisiace s poskytovaním prvej pomoci a riešenia mimoriadnych udalostí ako zdravotníčka záchranárka, členka dobrovoľného hasičského zboru a jednotky civilnej ochrany,

Počas vykonávania týchto záujmových činností na rôznych akciách a podujatiach organizovanými najmä základnými a strednými školami, som prišla na nepriaznivé zistenia v rámci nevedomostí žiakov, ale i samotných pedagógov v oblasti poskytovania prvej pomoci a ochrane vlastného zdravia a života jedinca.

Zámerom tejto práce bolo zistiť akými formami a metódami prebieha vzdelávanie v danej oblasti, poukávanie na nedostatky pri vzdelávaní mládeže.

Cieľom práce je zistiť a zhodnotiť názor odborníkov civilnej ochrany a krízového riadenia o vzdelaní a pripravenosti učiteľov na riešenie mimoriadnych udalostí a o potrebe zavedenia samostatného predmetu Civilná ochrana v základných školách Slovenskej republiky. Ďalším cieľom je analyzovať záujem učiteľov o zavedení samostatného vyučovacieho predmetu Civilná ochrana v základných školách Slovenskej republiky. Na základe výskumu v praktickej časti sme stanovili ďalšie ciele: vytvorenie návrhu príručky výchovno vzdelávacieho programu o civilnej ochrane obyvateľstva pre žiakov základných škôl a jej následná implementácia vo vybranej Základnej škole Dojč. Návrh príručky by mohol slúžiť k príprave žiakov na sebaochranu a vzájomnú pomoc pri vzniku mimoriadnych udalostí.

Výskum bol realizovaný pomocou kvalitatívnej a kvantitatívnej, analyticko-syntetickej, indukčno-deduktívnej metódy, formou pološtrukturovaných rozhovorov

s odborníkmi na civilnú ochranu obyvateľstva a štatistického šetrenia u učiteľov základných škôl Slovenskej republiky.

Teoretická časť je spracovaná za pomoci dostupnej literatúry, internetových zdrojov, právnych predpisov, ktoré sa týkajú civilnej ochrany obyvateľstva, vzdelávania a prípravy obyvateľov a žiakov základných škôl na civilnú ochranu.

Empirická časť diplomovej práce je pre svoju náročnosť spracovaná pomocou riadených rozhovorov s vybranými odborníkmi civilnej ochrany a krízového riadenia a štatistického šetrenia u učiteľov základných škôl Slovenskej republiky.

Pre dosiahnutie výsledkov od učiteľov sme použili štatistické šetrenie, metódy deskriptívnej a matematickej štatistiky, či ich vyjadrenie má alebo nemá Poissonovo rozdelenie pravdepodobnosti. Poissonovo rozdelenie je typickým rozdelením vzácných prípadov. Predpokladali sme, že vzácnymi prípadmi budú súhlasy učiteľov s odporúčením zaviesť nový predmet Civilná ochrana do základných škôl Slovenskej republiky. Výskumná otázka „*Považuje sa za dôležité zaviesť samostatný predmet Civilná ochrana do základných škôl Slovenskej republiky?*“ bola zodpovedaná a štatisticky overená. Výsledok štatistického šetrenia bol pozitívny, to znamená, že učitelia sa zhodli na nevyhnutnosti zavedenia samostatného predmetu Civilná ochrana.

Na podklade rozhovorov sme dospeli k záveru, že výučba týkajúca sa civilnej ochrany obyvateľstva je nedostačujúca. Učitelia nemajú pri výučbe z čoho čerpať a aj ich vedomosti nie sú vyhovujúce. Dospeli sme k názoru, že praktická neznalosť a nečinnosť po vzniku mimoriadnej udalosti v jej prvej fáze by mohla mať fatálne následky.

Kľúčové slová: Civilná ochrana obyvateľstva, Mimoriadna udalosť, Branná výchova, Vzdelávanie a príprava, Legislatíva, Poissonovo rozdelenie pravdepodobnosti.

ABSTRACT

Diploma thesis entitled *“Pedagogic & educational programme of civil defence of population for elementary school pupils in the Slovak Republic”* offers and systematizes the civilian protection of population in the Slovak Republic. Theme of our thesis is in generally not much mapped issues, regarding education and prepares people and especially pupils of elementary schools in Slovak Republic.

Theme I chose because of my long experience with issues relating to the protection of human health and life associated with the provision of the first aid and solutions incidents as medical paramedic, voluntary fire brigade and civil protection units.

During the implementation of these activities interest the various user actions and gatherings organized mainly by elementary and high schools, I found out the adverse findings of the ignorance pupils but also their own teaching staff in the provision of the first aid and the protection of own health and life of individuals.

The intention of this thesis was to determine what are some forms and methods of education takes place in this area, pointing out the weaknesses in the education of youth.

The aim of this thesis is to identify and assess expert opinion on civil protection and crisis management of education and teachers' preparedness to deal with emergencies and the need to introduce a separate subject civil protection in elementary schools Slovak Republic. Another aim is to analyze teachers interested in establishing a separate school subject civil protection in elementary schools Slovak Republic. Based on research in the practical part we set other goals: create a draft manual educationally education program on civil population protection for upper elementary schools and its subsequent implementation in the selected elementary school in Dojč. A handbook could serve for the preparation of pupils for self-defense and mutual assistance in the development of emergencies.

Research was realized using qualitative and quantitative, analytical and synthetic, inductive-deductive methods, in the form of semi-structured interviews with experts in

civil protection of the population and statistical survey among teachers in elementary schools in Slovak Republic.

The theoretical part is treated with the help of available literature, Internet resources, legislation concerning the protection of civilian population, education and training of residents and pupils of elementary schools for civil protection.

The empirical part of the thesis is for its seriousness managed by interviews with selected experts and civil protection of population statistical survey among teachers.

To achieve results from teachers, we used a statistical investigation methods descriptive and mathematical statistics, and their expression has or does not have a Poisson probability distribution. The Poisson distribution is a typical partitioning of rare cases. They suspect we have that rare case I will be in agreement with the recommended teacher to introduce a new subject of civil protection in elementary schools Slovak Republic. Researches question "It is considered important to establish a separate subject of civilian protection in elementary schools of Slovak Republic?" Was it answered and statistical verificated. The result of statistical investigation was positive; this means that teachers are agreed on the necessity of establishment an independent subject of civil protection.

On-backed talks, we have concluded that the instruction relating to the protection of civilian populations is inadequate. Teachers haven't got any sources to draw from and also their knowledge are not satisfactory. We believe that the practical ignorance and inaction after the unusual event in its first phase could have fatal consequences.

Keywords: Civil protection of population, Incident, National Defence Education, Education and Training, Legislation, Poisson probability distribution.

Prehlásenie

„Prehlasujem, že svoju diplomovú prácu som vypracovala samostatne iba s použitím prameňov a literatúry uvedenej v zozname citovanej literatúry. Prehlasujem, že v súlade s § 47 b zákona č.111/1998 Sb., o vysokých školách a o zmene a doplnení ďalších zákonů (zákon o vysokých školách), v platnom znení, súhlasím so zverejnením svojej diplomovej práce a to - v skrátenej podobe - v úprave vzniknutej vypustením vyznačených častí archivovaných fakultou - elektronickou cestou vo verejne prístupnej časti databáze STAG prevádzkovanvej Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jej internetových stránkach, a to so zachovaním môjho autorského práva k odovzdanému textu tejto kvalifikačnej práce. Ďalej súhlasím s tým, aby elektronickou cestou boli v súlade s uvedeným ustanovením zákona o vysokých školách zverejnené posudky školiteľa a oponentov práce i záznam o priebehu a výsledkoch obhajoby kvalifikačnej práce. Rovnako súhlasím s porovnaním textu mojej kvalifikačnej práce s databázou kvalifikačných prác Theses.cz prevádzkovanou Národným registrom vysokoškolských kvalifikačných prác a systémom na odhaľovanie plagiátov.“

V Českých Budějovicích dňa

.....

Ušiaková Michaela

Pod'akovanie

Rada by som touto cestou poďakovala vedúcemu diplomovej práce prof. PhDr. Jánovi Buzalkovi, CSc. a konzultantovi Mgr. Igorovi Janšákovi za odborné vedenie, ochotu a pomoc pri spracovaní našej diplomovej práce.

Zároveň by som tiež rada poďakovala odborníkom z civilnej ochrany a krízového riadenia, učiteľom za pomoc pri spracovaní praktickej časti a v poslednom rade personálu a žiakom Základnej školy Dojč.

OBSAH

ZOZNAM SKRATIEK.....	10
ÚVOD.....	11
1 TEORETICKÁ ČASŤ.....	12
1.1 Civilná ochrana obyvateľstva Slovenskej republiky.....	12
1.1.1 História civilnej ochrany obyvateľstva v Slovenskej republike	12
1.1.2 Legislatíva o civilnej ochrane obyvateľstva Slovenskej republiky	14
1.1.3 Pojmy civilnej ochrany obyvateľstva Slovenskej republiky	17
1.1.4 Úlohy civilnej ochrany obyvateľstva Slovenskej republiky.....	19
1.1.5 Najčastejšie mimoriadne udalosti riešené v civilnej ochrane obyvateľstva v rámci Slovenskej republiky	20
1.2 Vzdelávanie a príprava obyvateľov na civilnú ochranu obyvateľstva v rámci Slovenskej republiky	24
1.2.1 Formy a metódy vzdelávania a prípravy v civilnej ochrane obyvateľstva Slovenskej republiky	28
1.3 Pripravenosť žiakov základných škôl Slovenskej republiky na civilnú ochranu obyvateľstva.....	31
1.3.1 Branná výchova na základných školách	31
1.3.2 Vyučovací predmet Ochrana človeka a prírody	35
1.3.3 Ochrana života a zdravia na základných školách	39
1.3.4 Mimoškolská záujmová činnosť žiakov základných škôl	40
2 VÝSKUMNÁ OTÁZKA.....	45
3 METODIKA PRÁCE.....	46
3.1 Charakteristika výskumného súboru	47
4 VÝSLEDKY.....	48

4.1	Výsledky rozhovorov s odborníkmi na civilnú ochranu obyvateľstva	48
4.1.2	Zhrnutie rozhovorov s odborníkmi na civilnú ochranu obyvateľstva	53
4.2	Výsledky štatistického šetrenia u učiteľov.....	55
4.2.1	Poissonovo rozdelenie pravdepodobnosti.....	55
4.2.2	Charakteristika rozdelenia	61
5	DISKUSIA	63
	ZÁVER	70
	BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE	71
	ZOZNAM TABULIEK	76
	ZOZNAM GRAFOV	77
	PRÍLOHY	78

ZOZNAM SKRATIEK

CO	civilná ochrana
CPO	civilná protiletecká ochrana
ČSSR	Československá socialistická republika
DH	didaktické hry
HaZZ	hasičský a záchranný zbor
IZS	integrovaný záchranný systém
KR	krízové riadenie
MU	mimoriadna udalosť
MV	Ministerstvo vnútra
NL	nebezpečná látka
NR	Národná rada
OČP	Ochrana človeka a prírody
OPCW	Organizácie pre zákaz chemických zbraní (prevzaté z anglického znenia Organisation for the prohibition of chemical weapons)
OTC	odborné tematické celky
OŽZ	Ochrana života a zdravia
SR	Slovenská republika
ZŠ	základná škola
ŽP	životné prostredie

ÚVOD

Žijeme v dobe, kedy ľudstvo je konfrontované s rôznymi nepredvídanými situáciami v podobe prírodných katastrof, havárii s únikom nebezpečných látok a udalosti, ktoré ohrozujú človeka, jeho život, majetok alebo i chod spoločnosti. Ich početnosť i negatívne dopady sa neustále zvyšujú. Ľudské pokolenie sa ocitá pred výzvou ako zvládne, poprípade zmierni dôsledky takýchto situácií.

V zmysle uvedených indícií sa nám vynára priestor pre vzdelávanie v zmysle viacerých pohľadov: z hľadiska tvorby špeciálnych foriem a metód pre odborníkov, ktorí pomocou nich riešia danú situáciu (napr. povodne), tvorby postupov vzdelávania pre verejnosť, obyvateľov a žiakov, ktoré by im pomohli zvýšiť informovanosť a pripravenosť, a tým sa zmiernili aj možné dôsledky. Špeciálnu skupinu tvorí mládež, pretože predstavujú skrytý potenciál. Žiaci v mladšom veku majú vlastnosť učiteľnosti a lepšieho prijímania informácií. Táto schopnosť by sa mala neustále rozvíjať. Vhodnými spôsobmi by sme mali mládež zoznamovať s možnosťami vzniku mimoriadnych situácií, povedomím o ich príčinách a stupni dopadu.

Na základe uvedených skutočností sme sa rozhodli v diplomovej práci zamerať na vzdelávanie mládeže v príprave správania sa pri výskyte mimoriadnych udalostí a situácií, kedy sa musia postarať sami o seba, ale i o druhých.

Naším úsilím je teoreticky spracovať uvedenú problematiku, načrtnúť námet a spracovať návrh metodické príručky výchovno-vzdelávacieho programu o civilnej ochrane obyvateľstva pre žiakov základných škôl Slovenskej republiky. Validitu nami vytvoreného návrhu príručky, ktorý tvorí súčasť príloh našej práce, sme sa rozhodli overiť implementáciou do výchovno-vzdelávacieho procesu na základnej škole Dojč, okres Senica. Návrh príručky prinášame v elektronickej podobe na CD-R nosiči v programe PowerPoint od firmy Microsoft Office.

Budeme radi keď touto prácou sa staneme súčasťou komunikácie kompetentných orgánov, ktorým záleží na pripravenosti mladej generácie. Veríme, že pomôžeme a prispejeme pri príprave k vzdelávaniu nielen žiakov základných a stredných škôl ale i samotných učiteľov.

1 TEORETICKÁ ČASŤ

1.1 Civilná ochrana obyvateľstva Slovenskej republiky

Civilná ochrana (CO) ako ju definuje zákon č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane v znení neskorších predpisov (ďalej len zákon o civilnej ochrane) je „*systém úloh a opatrení zameraných na ochranu života, zdravia a majetku, spočívajúcich najmä v analýze možného ohrozenia a v prijímaní opatrení na znižovanie rizík ohrozenia, ako aj určenie postupov a činností pri odstraňovaní následkov mimoriadnych udalostí*“.

1.1.1 História civilnej ochrany obyvateľstva v Slovenskej republike

História civilnej ochrany obyvateľstva sa môže považovať za veľmi starú záležitosť. Obyvatelia od pradávna používali rôzne stratégie na ochranu ľudí, svojho majetku. Stavali úkryty, opevnenia neskôr hrady. Ochrana sa uplatňovala najmä pri vojenských konfliktoch.

V 1. svetovej vojne bol zaznamenaný frapantný pokrok vo vývoji zbraní a zbraňových systémov. Bolo do boja po prvýkrát nasadené letectvo a chemické zbrane. Hlavná nutnosť spočívala v prijatí náležitých opatrení na ochranu obyvateľstva vo všetkých bojujúcich krajinách. Postupne z dôvodu väčšieho ohrozenia, nielen na frontoch, ale i na území civilného obyvateľstva bol vytvorený systém aktívnej protiletectvej obrany a pasívna protiletectká obrana (Šilhánek, 2003).

Zriadenie organizácie civilnej protiletectvej ochrany (CPO) sa datuje prijatím Zákona č. 82 z 11. apríla 1935 o ochrane a obrane proti leteckým útokom a vydaním celej rady vládnych nariadení, týkajúcich sa predovšetkým výroby, opravy, predaja plynových masiek a otázok spojených s budovaním úkrytov. Ústredným riadením civilnej protiletectvej ochrany bolo poverené ministerstvo vnútra (MV). V jednotlivých mestách boli zriadené poradné výbory civilnej protiletectvej ochrany. K hlavným

úlohám novovzniknutej organizácie patrilo zabezpečenie obyvateľstva plynovými maskami a dostatočným počtom verejných úkrytov. CPO väčších miest bola riadená štatutárnym zástupcom samosprávy. Delila sa na niekoľko odborov. Najdôležitejšie boli: *organizačno-propagačný, záchranný, technický, evakuačný, výcvikový a svojpomocný* (Buzalka, 1999).

Roku 1938 sa hrozba vojny stala reálnou a bol prijatý zákon č. 75, ktorým sa doplňuje ustanovenie § 5, odstavec 1 zákona č. 82/1935 o ochrane a obrane proti leteckým útokom, ktorý reagoval na blížiacu sa vojnu. Do oslobodenia Československa bolo riadenie protektorátnych zložiek CPO začlenené do systému Luftschutzu (Kovařík, Smetana, 2006).

V súvislosti s ukončením 2. svetovej vojny prišlo k minimalizácii opatrení k ochrane obyvateľstva pred leteckým napadnutím. V rokoch 1946 – 1947 prebiehala organizovaná likvidácia protileteckej ochrany. Po februári v roku 1948 sa vývoj zásadne ovplyvnil novou formuláciou CO, jej materiálo technického a personálneho zabezpečenia a hlavne zaistenie princípov jej výstavby (Buzalka, 1997).

Budovanie CO bolo hlavnou úlohou spoločnosti a prebiehala v dvoch osiach. Prvá osa viedla národnými výbormi a spoločenskými organizáciami. Druhá osa prebiehala celým národným hospodárstvom až po posledný podnik.

V roku 1951 bolo prijaté uznesenie vlády o civilnej obrane s prílohou „*Nariadenie o základných úlohách a povinnostiach civilnej obrany na území Republiky československej*“, čím boli vymedzené základné organizačné prvky. Nová civilná obrana spadala do pôsobnosti MV. Delila sa na vojenskú a nevojenskú časť. Dňom 15. januára 1958 bolo prijaté uznesenie vlády Československej republiky č. 49 o obrane, ktoré obsahovalo prílohu Smernica o Civilnej obrane Republiky československej. So zmenou územného a administratívneho usporiadania republiky a hlavne zmenou názvu štátu bol v roku 1962 prijatý zákon č. 40 o obrane Československé socialistickej republiky (ČSSR). Týmto sa aj zrušili doterajšie zákony. Obdobie 50. a 60. rokov je charakteristické výstavbou úkrytov pre obyvateľov a snahou o plošné zabezpečenie ochrany obyvateľstva prostriedkami individuálnej protichemickej ochrany. Systém „Prípravy obyvateľstva k civilnej obrane“ bol povinný pre všetkých a skladal sa

z vojenskopolitickej a odbornej časti. Civilná obrana roku 1976 bola v ČSSR prevedená do pôsobnosti Ministerstva obrany, tak ako to odpovedalo systému riadenia a velenia vo Varšavskej zmluve (Linhart, Šilhánek 2005).

V roku 1993 vznikla samostatná Slovenská republika (SR). Prijatím nového zákona Národnej rady (NR) SR č. 2 z roku 1993, ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej NR č. 347/1990 Zb. o organizácii ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov civilná ochrana prestala spadať pod ministerstvo obrany, ale kompetencie prevzalo Ministerstvo vnútra SR ako ústredný orgán štátnej správy. Zaniká názov Štáb civilnej ochrany okresu a nahrádza ho názov *Referát civilnej ochrany okresu*, zaniká Krajský Štáb CO a vzniká oddelenie organizačno-ekonomického zabezpečenia Sekcie civilnej ochrany MV SR. A neposledne sa v novembri ruší vojenská časť CO a nastáva scivilňovanie.

Na vytvorenie nevyhnutných predpokladov pre prijatie efektívnych opatrení a nasledovných legislatívnych listín nevyhnutných pre prípravu obyvateľstva k vzájomnej pomoci a sebaobrane bol prijatý dňa 27. januára 1994 zákon NR SR č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva. V roku 1996 bol prijatý zákon NR SR č. 222/1996 Z. z. o organizácii miestnej štátnej správy, ktorou sa zriaďujú krajské a okresné úrady. Okresné úrady realizujú štátnu správu na úseku CO obyvateľstva.

1.1.2 Legislatíva o civilnej ochrane obyvateľstva Slovenskej republiky

Z aspektu občianskeho práva má pre občanov Slovenskej republiky všeobecnú garanciu ľudských práv a slobôd Ústava SR, no v tejto oblasti najmä Ústavný zákon č. 460/1992 Z. z. v znení neskorších predpisov a Ústavný zákon č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov.

Otázky týkajúce sa civilnej ochrany obyvateľstva Slovenskej republiky v prvom rade upravuje zákon o civilnej ochrane v znení neskorších predpisov. Tento zákon hlavne pojednáva o podmienkach k účinnej ochrane života, zdravia a majetku pred

následkami mimoriadnych udalostí. Následne určuje úlohy a pôsobnosť orgánov štátnej správy, obcí a práva, povinnosti fyzických osôb a právnických osôb pri zaistovaní civilnej ochrany obyvateľstva.

Ďalšie zákony, s ktorými sa môžeme stretnúť pri preberaní problematiky CO obyvateľstva:

- Zákon č. 129/2002 Z. z. o integrovanom záchrannom systéme v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 387/2002 Z. z. o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 319/2002 Z. z. o obrane Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 570/2005 Z. z. o brannej povinnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- Zákon č. 179/2011 Z. z. o hospodárskej mobilizácii a o zmene a doplnení zákona č. 387/2002 Z. z. o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 82/1994 Z. z. o štátnych hmotných rezervách v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 261/2002 Z. z. o prevencii závažných priemyselných havárií a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 541/2004 Z. z. o mierovom využívaní jadrovej energie (atómový zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 7/2010 Z. z. o ochrane pred povodňami v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 50/1976 Z. z. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov.

Podrobnosti zabezpečovania CO obyvateľstva ustanovujú nasledovné vyhlášky Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky a Úradu jadrového dozoru Slovenskej republiky:

- Vyhláška MV SR č. 328/2012 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o evakuácii,

- Vyhláška MV SR č. 314/1998 Z. z. o podrobnostiach na zabezpečovanie hospodárenia s materiálom civilnej ochrany v znení neskorších predpisov,
- Vyhláška MV SR č. 388/2006 Z. z. o podrobnostiach na zabezpečovanie technických a prevádzkových podmienok informačného systému civilnej ochrany v znení neskorších predpisov,
- Vyhláška MV SR č. 533/2006 Z. z. o podrobnostiach o ochrane obyvateľstva pred účinkami nebezpečných látok v znení neskorších predpisov,
- Vyhláška MV SR č. 523/2006 Z. z. o podrobnostiach na zabezpečenie záchranných prác a organizovania jednotiek civilnej ochrany v znení neskorších predpisov,
- Vyhláška MV SR č. 303/1996 Z. z. na zabezpečovanie prípravy na civilnú ochranu v znení neskorších predpisov,
- Vyhláška MV SR č. 532/2006 Z. z. o podrobnostiach na zabezpečenie stavebnotechnických požiadaviek a technických podmienok zariadení civilnej ochrany v znení neskorších predpisov,
- Vyhláška MV SR č. 599/2006 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o výdavkoch na civilnú ochranu obyvateľstva z prostriedkov štátneho rozpočtu v znení neskorších predpisov,
- Vyhláška MV SR č. 7/2012 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o odbornej spôsobilosti na úseku civilnej ochrany obyvateľstva
- Vyhláška Ministerstva životného prostredia SR č. 259/2005 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o zásobovaní vodou na obdobie krízovej situácie,
- Vyhláška Úradu jadrového dozoru SR č. 55/2006 Z. z. o podrobnostiach v havarijnom plánovaní pre prípad nehody alebo havárie.

Uvedené právne predpisy sa nachádzajú v Zbierke zákonov a vestníkov ministerstiev Slovenskej republiky. Obsahujú bližšie informácie o uplatňovaní daných právnych predpisov týkajúcich sa civilnej ochrany obyvateľstva.

1.1.3 Pojmy civilnej ochrany obyvateľstva Slovenskej republiky

K pochopeniu problematiky civilnej ochrany obyvateľstva je potrebné vysvetliť niektoré základné pojmy používané v tejto práci.

Na ochranu obyvateľstva na území Slovenskej republiky platia nasledovné pojmy a definície:

Evakuácia je komplex činností a opatrení, ktorý obsahuje prípravu a odsun ohrozených osôb, zvierat, prípadne materiálnych hodnôt z územia či objektu ohrozeného v dôsledku vzniku alebo trvania krízovej situácie (Buzalka, Hičková, 2004).

Havária je definovaná zákonom o civilnej ochrane ako odchýlka od ustáleného prevádzkového stavu, v dôsledku, ktorého unikli nebezpečné látky alebo pôsobili iné ničivé faktory, ktoré majú negatívny vplyv na život, zdravie a majetok.

Integrovaný záchranný systém (IZS) je podľa zákona č. 129/2002 Z. z. o integrovanom záchrannom systéme koordinovaný postup jeho zložiek pri zabezpečovaní ich pripravenosti a pri vykonávaní činností a opatrení súvisiacich s poskytovaním pomoci v tiesni.

Katastrofa vzniká v dôsledku kumulácie ničivých faktorov živej pohromy alebo havárie, ktorá má závažné priame následky na obyvateľov, materiálne hodnoty, životné prostredie, prípadne aj na fungovanie verejnej správy, napr. veľké zemetrasenia, letecké a námorné havárie, nehody v doprave spojené s únikom nebezpečných látok, havárie jadrových zariadení (Šimák, 2006).

Mimoriadna situácia je obdobie ohrozenia alebo pôsobenie negatívnych následkov mimoriadnych udalostí na život, zdravie, majetok a životné prostredie (ŽP), hospodárstva štátu, ako aj orgánov verejnej správy, ktoré si vyžadujú použitie postupov, nástrojov, zdrojov, síl a prostriedkov krízového riadenia. Je to teda obdobie narušenia dosiahnutej úrovne bezpečnosti a stability daného subjektu alebo systému (Zákon č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov).

Stotožňujem sa s názorom Klementa (2007), ktorý napísal, že **mimoriadna udalosť** (MU) je stav, pri ktorom náhle akumuluje, ubúda alebo sa uvoľňuje určitá hmota, energia alebo sila, ktorá negatívne pôsobí na život, zdravie obyvateľstva, prípadne na

majetok, životné prostredie, spoločenské vzťahy, ekonomickú, materiálnu a kultúrnu stabilitu. Rozumie sa ňou živelná pohroma, havária, katastrofa, teroristický útok.

Nebezpečná látka je prírodná alebo syntetická látka, ktorá môže pôsobením svojich chemických, fyzikálnych, biologických alebo toxikologických vlastností, samostatne alebo v kombinácii, spôsobiť ohrozenie zdravia a života ľudí, majetku a životného prostredia (Janásek a kol., 2004).

Ohrozenie je obdobie, počas ktorého sa predpokladá nebezpečenstvo vzniku alebo rozšírenia následkov mimoriadnej udalosti. Je to mobilizované riziko, ktoré pôsobí proti záujmom činiteľa a danej situácie. Bezprostredne marí napĺňanie jeho záujmov (Zákon č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov).

Ohrozenie verejného zdravia II. stupňa podľa zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia nastáva, ak je potrebné prijať opatrenia pri radiačnej nehode alebo radiačnej havárii, výskyte prenosného ochorenia, podozrení na prenosné ochorenie alebo podozrení na úmrtie na prenosné ochorenie nad predpokladanú úroveň, uvoľnení chemických látok ohrozujúcich život, zdravie, životné prostredie a majetok alebo úniku mikroorganizmov alebo toxínov z uzavretých priestorov.

Ochrana obyvateľstva je podľa zákona o civilnej ochrane plnenie úloh civilnej ochrany, hlavne varovanie, evakuácia, ukrytie, núdzové prežitie obyvateľstva a ďalšie opatrenia na zabezpečenie ochrany jeho života, zdravia a majetku.

Samson (2003) uvádza, že **teroristický útok** je nezákonné použitie sily alebo násilia proti osobám alebo majetku s cieľom zastrašiť alebo prinútiť k ústupkom vládu, civilné obyvateľstvo alebo jeho časť pri sledovaní politických alebo sociálnych cieľov.

Živelná pohroma je vyvolaná ničivými prírodnými silami, v dôsledku ktorej sa uvoľňujú kumulované energie a hmoty, prípadne pôsobením nebezpečných látok, alebo iných ničivých faktorov majúcich negatívny vplyv na človeka, zvieratá, materiálne hodnoty a životné prostredie, napr. povodne, zemetrasenia, výbuchy sopiek (Zákon č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov).

1.1.4 Úlohy civilnej ochrany obyvateľstva Slovenskej republiky

Tak ako každý v tomto systéme tak i civilná ochrana má svoje úlohy. Úlohy a opatrenia civilnej ochrany sú stanovené v zákone o civilnej ochrane. Jeho znenie je modifikáciou medzinárodného humanitárneho práva - Dodatokový protokol I. k Ženevským dohovorom z 12. augusta 1949 (kolektív: *Revue CO*, 2008/2009). Úlohy a opatrenia, ktoré sa vykonávajú v sektore civilnej ochrany obyvateľstva SR podľa tohto zákona § 6 sú:

1. organizovanie, riadenie a vykonávanie záchranných prác, ktoré spočívajú hlavne v záchrane osôb, poskytnutí predlekárskej a lekárskej pomoci, vyslobodzovaní osôb a v odsune ranených,
2. organizovanie a zabezpečovanie hlásnej a informačnej služby,
3. poskytovanie núdzového zásobovania a núdzového ubytovania,
4. zabezpečovanie a vykonávanie ukrytia a evakuácie,
5. vykonávanie protiradiačných, protichemických a protibiologických opatrení,
6. organizovanie, riadenie a vykonávanie prípravy na civilnú ochranu,
7. posudzovanie umiestňovania stavieb a využívania územia a dodržovania záujmov civilnej ochrany na teritóriu pri územnom a stavebnom konaní a technických parametrov zariadení civilnej ochrany,
8. zabezpečovanie a vykonávanie edičnej, vedeckovýskumnej a vývojovej činnosti v civilnej ochrane.

Civilná ochrana má aj doplňujúce činnosti potrebné na plnenie úloh 1 – 8 spolu s plánovaním, organizovaním, materiálnym zabezpečením a kontrolou. Zodpovednosť za plnenie úloh CO v celom rozsahu má vláda, ministerstvá, ústredné orgány štátnej správy, iné ústredné štátne orgány, obvodné úrady, samosprávne kraje, obce ale aj právnické a fyzické osoby. Vždy spolupracujú s obdobnými inštitúciami iných štátov pri plnení týchto úloh.

Vláda vyhlasuje a odvoláva mimoriadnu situáciu pre ohrozené územie alebo pre územie, kde vznikla mimoriadna udalosť a ak rozsah ohrozeného alebo postihnutého

územia presiahne územný obvod kraja.

Ministerstvá, ostatné ústredné orgány štátnej správy a iné ústredné štátne orgány plnia úlohy civilnej ochrany a vykonávajú ich kontrolu v rozsahu svojej pôsobnosti. Informácie o priebehu plnenia úloh CO poskytujú MV. Ministerstvá, do ktorých pôsobnosti patrí riadenie výkonu štátnej správy na úseku školstva, zabezpečujú, aby obsah výchovy a vzdelávania na všetkých druhoch a typoch škôl v primeranom rozsahu zahŕňal aj otázky civilnej ochrany.

Ozbrojené sily Slovenskej republiky plnia úlohy na úseku civilnej ochrany v rozsahu ustanovenom osobitným zákonom č. 321/2002 o ozbrojených silách Slovenskej republiky (Zákon č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov).

1.1.5 Najčastejšie mimoriadne udalosti riešené v civilnej ochrane obyvateľstva v rámci Slovenskej republiky

Životnosť našej planéty Zeme sa približne určila na 5 miliárd rokov. Je to krehká a nestabilná planéta. Človek ako taký na nej existuje a používa ju vo svoj prospech asi 25 000 rokov. Ľudský život na planéte Zem je stále ovplyvňovaný, hlavne negatívne – nestále počasie s extrémami, nestabilita zemskej kôry... Ale človek svoje jestvovanie na Zemi ochromuje svojou vlastnou činnosťou a jej deštrukčnými dôsledkami. Aj v dnešnej dobe nás sprevádzajú a naďalej budú sprevádzať rôzne mimoriadne udalosti. Sú súčasťou nášho bytia. Sme stále nútení usilovne hľadať prostriedky na prevenciu, elimináciu dopadov, minimalizovanie strát a škôd, ktoré po sebe zanechali mimoriadne udalosti. Pri skúmaní histórie môžeme zistiť, že človek prevažnú časť svojej činnosti vymedzil na vylepšovanie životných podmienok v prírode a zároveň na druhej strane si ich zhoršil v dôsledku svojho neuváženeho konania, hlavne počas vojnových konfliktov (Šimák, 2004).

Medzi mimoriadne udalosti označujeme rad náhodných javov a procesov, ktoré narušili chod spoločenského života a ohrozili zdravie a život ľudí, prípadne poškodili

materiálne hodnoty. Patria sem aj napr. radikálne politické zmeny, občianske nepokoje, teroristické činy, krach veľkých výrobných organizácií, zastavenie dodávok strategických surovín zo zahraničia a následný nedostatok určitých výrobkov na trhu, rozsiahle epidémie (hromadné ochorenia ľudí, prípadne hospodárskych zvierat).

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky má Stálu službu sekcie IZS a CO, ktorá okrem plnenia iných úloh má úlohu „Národného kontaktného miesta“. Stála služba počas celého roku prijíma hlásenia o nastaných mimoriadnych udalostiach na celom území SR. Delenie MU prebieha a spracováva sa podľa zákona o civilnej ochrane a vyhlášky MV SR č. 523/2006 Z. z. o podrobnostiach na zabezpečenie záchranných prác a organizovania jednotiek civilnej ochrany. Zložky IZS - kontrolné chemické laboratória CO, ktoré sú dislokované v Nitre, Slovenskej Ľupči a v Jasove, Hasičský a záchranný zbor (HaZZ), Policajný zbor a Záchranná zdravotná služba sa radovo podieľajú na odstraňovaní následkov po mimoriadnych udalostiach.

Na Slovensku vzniká každoročne mnoho mimoriadnych udalostí prírodného charakteru, ale aj pôsobeným človeka (viď. tabuľka 1). V súčasnosti sa najviac vyskytujú mimoriadne udalosti v podobe povodní, záplav, úniku nebezpečných látok (NL), zosuvov pôd, požiarov, výbuchov, dopravných nehôd a víchrice. Svoje umiestnenie vzhľadom na početnosť podľa základného rozdelenia mimoriadnych udalostí môžeme vidieť v grafe 1 (web: *Prehľad mimoriadnych udalostí v roku: 2006-2011*. Dostupné z: <<http://www.minv.sk/?prehlad-mimoriadnych-udalosti-v-roku>>).

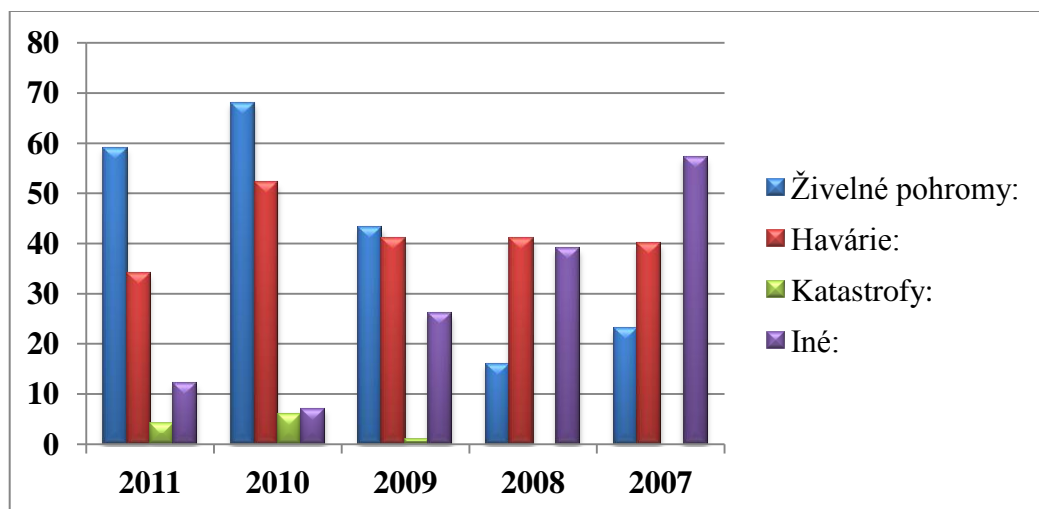
Tabuľka 1 Ročný prehľad mimoriadnych udalostí podľa druhu

Mimoriadna udalosť	Druh/Rok	2011	2010	2009	2008	2007
Živelné pohromy:	povodne a záplavy	37	54	20	12	13
	následky víchrice	8	1	4	3	7
	snehové kalamity a lavíny	1	2	13	0	1
	zosuvy pôdy	13	10	6	0	0
	krupobitia	0	1	0	0	0
	rozsiahle požiare	0	0	0	1	2
Havárie:	úniky (nálezy) NL	26	38	20	28	21
	požiare a výbuchy	8	13	20	11	18
	poškodenie vedení rozvodných sietí	0	1	1	0	0
	letecké nehody	0	0	0	2	1
Katastrofy:	závažné dopravné nehody	4	6	1	0	0
Iné:	šírenie poplašných správ, strelba na obyvateľov...	12	7	26	39	57
Spolu:		109	133	110	96	120

Zdroj Vlastný

Poznámka: Medzi *Iné MU* sú zaradené mimoriadne udalosti ako šírenie poplašných správ, pád časti mosta (múra), nález podozrivých zásielok, zavalenie obecnej studne, epidémia, zamorenie ovzdušia, úhyn dobytka, strelba na obyvateľov, dopravné nehody + únik nebezpečných látok, zosuv časti rodinného domu, premnoženie komárov, napadnutie osôb slzným plynom, explozívne šírenie hepatitídy typu A, nedostatky v zásobovaní pitnou vodou vyžadujúce núdzové zásobovanie, pátranie po nezvestných osobách, mor ošípaných, nálezy nebezpečných látok, nálezy usmrtených osôb, vyschnutie vodného zdroja.

Graf 1 Prehľad mimoriadnych udalostí

Zdroj Vlastný

1.2 Vzdelávanie a príprava obyvateľov na civilnú ochranu obyvateľstva v rámci Slovenskej republiky

Vzdelávanie a príprava pomáha človeku zvládať všetky životné javy a až dospelí ľudia pociťujú túto potrebu omnoho viac. Dôvodom sú skutočnosti, že si nevedia rady alebo sa neorientujú v stále zložitejšom svete a medziľudských vzťahoch, priemyselnej výrobe atď. Môžeme vysloviť tiež, že vzdelávanie v mladosti a dospelosti sú vzájomne nezastupiteľné. Z tohto vyplývajú určité špecifiká oboch oblastí, ktoré však nepopierajú nadväznosť týchto vzdelávacích procesov (Mužík, 2004).

Systém vzdelávania ľudí, či už ako zamestnancov alebo obyvateľov, je rozmanitý a pri civilnej ochrane i náročný a komplikovaný. Zúčastňujú sa na ňom všetky zložky ústrednej, miestnej štátnej správy a samosprávy. Nastáva splývanie kompetencií a je prítomná duplicita. Novelizovanie zákona o CO si vyžiadalo aj modernizovanie jednotlivých častí CO, vrátane skvalitnenia právnej úpravy vzdelávania a prípravy na CO. Z toho dôvodu bola vyhláška MV SR č. 303/1996 na zabezpečovanie prípravy na CO ku dnešnému dňu viackrát novelizovaná. MV SR v roku 1994 vypracovala Konceptiu vzdelávania a výcviku v CO SR aby boli naplnené úlohy prípravy obyvateľov na CO.

Do koncepcie sa zaradili veľmi relevantné prvky systému vzdelávania a výcviku CO:

1. Vzdelávací a technický ústav krízového manažmentu CO v Slovenskej Ľupči – pre Banskobystrický a Žilinský kraj
2. Stredisko vzdelávania a prípravy CO Nitra - pre Bratislavský, Nitriansky, Trnavský a Trenčiansky kraj
3. Stredisko vzdelávania a prípravy Spišská nová ves – pre Košický a Prešovský kraj (kolektív: Konceptia vzdelávania a výcviku v civilnej ochrane SR, 1994).

Na Slovensku v systéme vzdelávania civilnej ochrany obyvateľstva rozoznávame tieto základné a stredné stupne:

1. Základné kurzy
2. Zdokonaľovacie kurzy

3. Špecializované kurzy
4. Semináre
5. Dištančné vzdelávanie
6. Odborná príprava
7. Iné vzdelávacie aktivity

Základný stupeň - Základné kurzy sa delia na:

- Základný odborný kurz,
- Základný kurz,
- Kurz základných vedomostí,
- Kurz správcov CIPREGIS.

Tieto kurzy sú určené pre zamestnancov štátnej správy, obcí a samosprávnych krajov zabezpečujúcich plnenie úloh civilnej ochrany a krízového riadenia, pre zamestnancov obcí a samosprávnych krajov, právnických osôb a fyzických osôb – podnikateľov zabezpečujúcich plnenie úloh civilnej ochrany a krízového riadenia, zamestnancov právnických osôb a fyzických osôb- podnikateľov zabezpečujúci úlohy civilnej ochrany a krízového riadenia v organizáciách do 20 zamestnancov a zamestnancov štátnej správy. Kurzy majú za cieľ aby zamestnanci získali základné vedomosti o úlohách a opatreniach civilnej ochrany a o krízovom riadení, informácie o geografickom informačnom systéme v podmienkach CO a nadobudli zručnosť v obsluhu programu a pri výbere a použití informácií z databáz pre proces rozhodovania a riadenia. Naučili sa aktualizovať databázy.

Na jednotlivých kurzoch sa oboznamujú s CO a integrovaným záchranným systémom v Slovenskej republike, právnymi úpravami civilnej ochrany, organizovaním a riadením civilnej ochrany, vzdelávaním a prípravou na CO, ochranou obyvateľstva, záchrannými prácami, materiálnym, technickým a finančným zabezpečením civilnej ochrany, krízovým riadením v Slovenskej republike a študujú základné informácie o programe CIPREGIS, popis súborov, pohyb v programe - využívanie aplikácií v programe a následná aktualizácia databáz (kolektív: *Revue CO*, 1/2012).

Stredný stupeň - Zdokonaľovacie kurzy sú rozdelené do 5 kurzov a to:

- Kurz CO riaditeľov základných škôl
- Kurz CO riaditeľov stredných škôl
- Kurz CO učiteľov základných škôl – ochrana života a zdravia
- Kurz CO učiteľov stredných škôl
- Využitie aplikácií CIPREGIS-u

Na týchto kurzoch sa zúčastňujú riaditelia a učitelia základných škôl a stredných škôl, ktorí podľa učebných osnov vyučujú problematiku učiva *Ochrana života a zdravia* (OŽZ) a zamestnanci štátnej správy.

Obsahom je plánovanie, organizovanie a riadenie prípravy na CO v školách, zásady ochrany osadenstva školy pred a po vzniku mimoriadnej udalosti, zvládnutie krízových situácií v období ohrozenia alebo v období pôsobenia následkov mimoriadnej udalosti na život, zdravie alebo majetok, poskytnutie potrebných teoretických vedomostí a praktických zručností na sebaobranu, poskytnutie pomoci iným v prípade ohrozenia života a zdravia a použitie základných nástrojov programu ARCVIEW a využitie aplikácií CIPREGIS-u (web: *Plán vzdelávania a prípravy na rok 2012* [online]. Dostupné

z:

<http://www.ksubb.sk/files/Plan_vzdelavania_a_pripravy_na_rok_2012.pdf>).

Špecializované kurzy sú rozdelené do jedenástich skupín. Tieto kurzy sú vytvárané pre zamestnancov štátnej správy, samosprávy, právnické osoby a fyzické osoby – podnikateľov, terajších a nových členov krízových štábov obvodných úradov a ich sekretariátov, nových členov krízových štábov obcí, zamestnancov štátnej správy, obecných úradov plniacich úlohy CO, nových členov krízových štábov a skupín riadenia krajských a okresných riaditeľstiev Policajného zboru, Hasičského a záchranného zboru a Horskej záchranej služby. Ďalej pre zamestnancov štátnej správy, obcí a samosprávnych krajov zodpovedných za evidenciu materiálu CO, zamestnancov obcí a samosprávnych krajov, právnických osôb a fyzických osôb – podnikateľov zabezpečujúcich vykonávanie úloh civilnej ochrany, zamestnancov zabezpečujúcich plnenie úloh na úseku jednotného informačného systému hospodárskej

mobilizácie EPSIS a krízového plánovania hospodárskej mobilizácie v štátnej správe a nakoniec pre osoby, ktoré budú vykonávať činnosť hlavných rozhodcov v súťažiach mladých záchranárov CO (kolektív: *Revue CO*, 3/2012).

V piatich **Seminároch** cieľovými skupinami sú napr. členovia výjazdových skupín obvodných úradov, vybraní zamestnanci Ministerstva kultúry Slovenskej republiky, zriaďovatelia kultúrnych ustanovizní v sídle kraja, krajských pamiatkových úradov a kultúrnych ustanovizní zabezpečujúcich ochranu predmetov kultúrnej hodnoty. Cieľom týchto kurzov je osvojenie základných informácií a ich rozšírenie, nadobudnutie a osvojenie si zručností, vymieňanie skúseností medzi účastníkmi a lektormi.

Dištančné vzdelávanie spočíva v Organizovaní prípravy obyvateľstva na sebaochranu a vzájomnú pomoc. Vzdelávanie je určené pre Zamestnancov obcí a samosprávnych krajov, právnických osôb a fyzických osôb – podnikateľov zabezpečujúcich úlohy CO. Umožňujú frekventantom vzdelávania získať potrebné informácie a vedomosti na organizovanie prípravy obyvateľstva na sebaochranu a vzájomnú pomoc prostredníctvom elektronicky poskytnutých materiálov. Obsah výučby kurzu spočíva v organizovaní a riadení prípravy na CO, východiská pre organizovanie prípravy na CO, príprava obyvateľstva na sebaochranu a rôzne formy a metódy prípravy na CO. Taktiež zoznamovanie sa s dokumentáciou prípravy na CO.

Kurzy **Odborná príprava** slúžia na získanie odbornej spôsobilosti na jednotlivých úsekoch CO obyvateľstva, vypracovanie plánov, zabezpečenie radiačného monitoringu, príprave štábov a odborných jednotiek CO, špecialistov prvého zásahu HaZZ a odborného zhromaždenia.

Iné vzdelávacie aktivity, ktoré ponúka vzdelávací plán je Kurz CO na ochranu proti účinkom chemických zbraní pre pokročilých v súčinnosti s Ministerstvom hospodárstva SR, Ministerstvom obrany SR a technickým sekretariátom Organizácie pre zákaz chemických zbraní (prevzaté z anglického znenia OPCW - Organisation for the prohibition of chemical weapons), súťaž mladých záchranárov CO a odborná prax študentov II. ročníka bakalárskeho štúdia Akadémie policajného zboru (web: *Plán vzdelávania a prípravy na rok 2012* [online]. Dostupné z: <http://www.ksubb.sk/files/Plan_vzdelavania_a_pripravy_na_rok_2012.pdf>).

1.2.1 Formy a metódy vzdelávania a prípravy v civilnej ochrane obyvateľstva Slovenskej republiky

Na to, aby sa dané úlohy a opatrenia civilnej ochrany uplatnili v praxi, je dôležité požadovať od riadiacich pracovníkov, riadiacich orgánov a odborných jednotiek CO hlavne teoretické vedomosti, ďalej praktické zručnosti a návyky. K dosiahnutiu potrebujeme správnu organizáciu a cieľavedomé realizovanie vzdelávania a prípravy na CO. Táto kapitola obsahuje formy a metódy vzdelávania a prípravy v CO obyvateľstva Slovenskej republiky.

Formy sa delia do troch skupín:

1. Formy vzdelávania a prípravy riadiacich pracovníkov a riadiacich orgánov

Formy vzdelávania a prípravy riadiacich pracovníkov a riadiacich orgánov evokujú podmienky. Spôsob a vonkajšie hľadiská, v ktorých sa uskutočňuje vzdelávanie a príprava. Používajú sa tieto formy:

- samostatné vzdelávanie a príprava
- metodické vzdelávanie a príprava
- vzdelávanie a príprava na riadenie
- odborné zhromaždenia
- kurzy

2. Formy vzdelávania a prípravy štábov, komisií a odborných jednotiek CO

Vo vzdelávaní a príprave štábov, komisií a odborných jednotiek CO sa používajú tieto formy vzdelávania a prípravy:

- vzdelávanie a príprava jednotlivca (základný a stredný stupeň)
- vzdelávanie a príprava štábu, komisie a odbornej jednotky CO (hliadky, družstva, čaty a na obsluhu a činnosť zariadení CO)
- vzdelávanie a príprava štábov, komisií a odborných jednotiek CO (v súčinnosti)

Uvedené formy obsahujú teoretickú a praktickú časť (Buzalka, 2000, Brännler a kol, 1996).

3. Príprava občanov na sebaochranu a vzájomnú pomoc

Prípravou občanov na sebaochranu a vzájomnú pomoc rozumieme sústavný proces s jasným cieľom preventívno-výchovnej a propagačnej činnosti, teoretického školenia a praktického výcviku. Umožňujú fyzickým osobám získať potrebné a nevyhnutné vedomosti, zručnosti a návyky na sebaochranu a pomoc iným v núdzi (Buzalka in *Revue CO*, 3/2001).

Hlavné formy prípravy občanov na sebaochranu a vzájomnú pomoc podľa vyhlášky MV SR č. 303/1996 Z. z. na zabezpečovanie prípravy na civilnú ochranu v znení neskorších predpisov sú:

- 1) informačná a poradenská služba, ktorú poskytuje stredisko prípravy, príslušné výcvikové stredisko, stredisko vzdelávania, verejnoprávne inštitúcie s humanitným poslaním, okresný úrad, obec alebo objekt,
- 2) programy a relácie vysielané v rozhlase a v televízii, pripravované subjektmi, ktoré riadia a organizujú, zabezpečujú a vykonávajú prípravu štábov a odborných jednotiek alebo ktoré svojou podnikateľskou činnosťou môžu ohroziť život, zdravie alebo majetok svojich zamestnancov alebo iných osôb,
- 3) edičná a publikačná činnosť uskutočňovaná vydávaním odborných publikácií, brožúr, skladačiek, plagátov, letákov, článkov v denníkoch a časopisoch s tematikou o civilnej ochrane a vykonávaná subjektmi, ktoré riadia a organizujú, zabezpečujú a vykonávajú prípravu štábov a odborných jednotiek alebo ktoré svojou podnikateľskou činnosťou môžu ohroziť život, zdravie alebo majetok svojich zamestnancov alebo iných osôb,
- 4) preventívno-výchovná a propagačná činnosť vykonávaná na podujatiach civilnej ochrany, ktorými sú cvičenia, výstavy a exkurzie,
- 5) teoretické školenie a praktický výcvik organizované okresným úradom alebo obcou, a to diferencovane, na základe kategorizácie územia z hľadiska zdrojov ohrozenia.

V procese vzdelávania a prípravy sa dodržujú zásady postupnosti, názornosti, primeranosti, sústavnosti a trvalosti, ktoré sa uskutočňujú prostredníctvom metód.

Metóda vychádza z gréckeho slova *methodos*, čo znamená cestu, ako niečo dosiahnuť. Všeobecne tento pojem znamená algoritmus postupov k dosiahnutiu cieľa. Premyslený postup k riešeniu určitých problémov, ktoré po overení a nácviku môžeme považovať za algoritmizovaný (Palán, 2002). Používa sa na osvojenie si vedomostí, zručností a návykov, potrebných na plnenie úloh a opatrení CO.

V CO pri organizovaní vzdelávania a prípravy používame tieto metódy:

1. Oznamovacie

- a) výklad,
- b) prednáška,
- c) beseda,
- d) ukážka s vysvetlením.

2. Opakovacie

- a) seminár,
- b) nácvik,
- c) cvičenie.

3. Zdokonaľovacie

- a) inštruktáž,
- b) skupinové cvičenie,
- c) štábny nácvik,
- d) veliteľsko-štábne cvičenie,
- e) ukázkové cvičenie (Buzalka, 2000; Brunnler, 1996).

1.3 Pripravenosť žiakov základných škôl Slovenskej republiky na civilnú ochranu obyvateľstva

Pri plnení úloh prípravy obyvateľov na civilnú ochranu majú osobitnú pozíciu žiaci základných škôl (ZŠ). Preto je hlavne potrebné si uvedomiť dôležitosť prípravy a vzdelania žiakov ZŠ v oblasti CO. Ak by mali kvalitné informácie, mohlo by to prispieť k záchrane života. Deti nemajú skúsenosti, sú netrpezlivé, veľakrát riskujú, pretože si neuvedomujú riziká tak ako dospelí a mnohokrát nevedia správne odhadnúť nebezpečenstvo. Stále sa potvrdzuje zlaté pravidlo výchovy, že čím človek skôr začne s výchovou a výučbou, tým sú výsledky pozitívnejšie. Vzhľadom na to sú práve žiaci ZŠ a ich pedagógovia veľmi exponovaným subjektom vzdelávania v oblasti CO.

1.3.1 Branná výchova na základných školách

V minulosti sa na brannú výchovu kládol veľký dôraz. Hlavne to bol historický a spoločenský jav, ktorý na určitom stupni vývoja vznikol pre zaistenie ochrany konkrétnych rodov, neskôr štátov. Časom a vývojom spoločnosti sa úlohy a aj postavenie, obsah či forma brannej výchovy menili.

Ak zhrnieme poznatky o vývoji brannej výchovy, môžeme konštatovať, že tvorila podstatnú časť výchovy u mužskej populácie, kde hlavný dôraz bol kladený na vojenskú prípravu, telesnú zdatnosť, fyzickú a psychickú odolnosť.

Po druhej svetovej vojne sa dostávame pod nadvládu Zväzu sovietskych socialistických republík. Dňa 9. mája 1948 bola prijatá Ústava, ktorá v kapitole „Práva a povinnosti občanov“ v § 34, ods. 2 stanovila, že každý občan je povinný zúčastniť sa brannej výchovy, konať vojenskú službu a poslúchnuť výzvu k obrane štátu (Černoch a kol., 1989). V tejto súvislosti bol schválený v roku 1951 zákon č. 92 o brannej výchove. Za cieľ stanovil zabezpečenie riadnej prípravy pracujúceho ľudu k plneniu úloh obrany vlasti, prehlbovaniu jednoty pracujúceho ľudu s ľudovo demokratickou armádou, výchovu pracujúceho ľudu k vernosti a spojeneckému zväzku so Sovietskym zväzom

a zo štátni ľudovej demokracie, zvýšeniu jeho schopnosti k obrane vlasti a tým i úsiliu o zabezpečenie svetového mieru (Krajc, 1988). Branná výchova sa stala povinnou vo všetkých školách. V rámci brannej výchovy vznikol Zväz pre spoluprácu z armádou, ktorého úlohou bolo organizovať, riadiť a kontrolovať priebeh brannej výchovy v dobrovoľných organizáciách.

Branná výchova v 50. rokoch 20. storočia zdôrazňovala dôležitosť politického uvedomenia, fyzickú zdatnosť a odolnosť, schopnosť zachádzať so zbraňou a výcvik v oblasti protichemickej, protipožiarnej a civilnej obrane. Povinná bola vojenská základná služba, na ktorú mala mládež pripravovať práve branná výchova.

V 60. rokoch 20. storočia došlo k miernemu uvoľneniu. Povinná zostala len branná povinnosť v rámci obrany vlasti. Ďalšiu prípravu obyvateľstva v oblasti brannej výchovy ponechal štát na dobrovoľnej účasti. Branná výchova nemala jasne určené miesto a bola okrajovou záležitosťou.

Nedostatočná úroveň brannej výchovy na školách bola spôsobená taktiež tým, že neboli k dispozícii špeciálne preškolení učitelia. Bola zaradená skôr ako súčasť telesnej výchovy a preto ju väčšinou vyučovali absolventi učiteľského štúdia tohto oboru.

V roku 1971 na zjazde Komunistickej strany Československa došlo k pre jednaníu úlohy brannej výchovy v spoločnosti. Tu sa uzniesli, že je potrebné, aby k obrane vlasti bolo pripravené celé obyvateľstvo. Vzniklo tu nasledujúce vyjadrenie: „Obrana našej slobody a socialistických vymožeností je trvalou úlohou celej spoločnosti, nielen ozbrojených síl“. Tieto úlohy sa veľmi zanedbali. Vedenie strany preto prijalo opatrenie, aby sa prehĺbila branná výchova obyvateľstva a obzvlášť mládeže, aby sa upevňovala jednota armády a ľudu, aby obrana nášho socialistického štátu bola cťou a vlasteneckou povinnosťou každého občana (Jeřábek a kol., 2005).

K zmene cieľov, obsahu, metód, práv a povinností organizácie a účastníkov brannej výchovy následne došlo v roku 1973 i v zákone. Za hlavný cieľ je pokladané: „...dosáhnout, aby každý občan cítil vysokou odpovědnost za osud své socialistické vlasti, byl vždy připraven postavit se na její obranu a obětavě bojovat za její svobodu a nezávislost, za vítězství komunismu v naší vlasti“ (Rathauský, 2008).

Z obsahovej stránky brannej výchovy je zdôrazňovaná predovšetkým jej formatívna stránka: „...*na základe marxizmu-leninizmu sústavne vytvárať, prehľbovať a upevňovať socialistické vlastenectvo, proletársky internacionalizmus a uvedomelý vzťah občanov k obrane ČSSR a k tomu potrebné odborné a technické vedomosti, zručnosti a návyky, fyzickú zdatnosť a psychickú odolnosť*“. Hoci podľa Ústavy ČSSR bola branná výchova vrcholnou povinnosťou a čťou každého občana, jej uskutočňovanie bolo povinné len na školách. Ostatné formy zostali dobrovoľné.

Hlavný význam brannej výchovy spočíval v obrane vlasti, pri nej si mal každý občan plniť svoju úlohu. Mal sa na ňu dôkladne a včas pripraviť. Príprava sa uskutočňovala v brannej výchove. Už na základných školách si žiaci osvojovali vedomosti, zručnosti a návyky, ktoré prináležali budúcim obrancom vlasti. Po takejto príprave na ZŠ absolvovali chlapci povinnú vojenskú základnú službu v rámci prípravy brancov. Potom pokračovala ich výchova v príprave záloh. Ostatní občania si svoje vzdelanie o brannej výchove mohli rozšíriť v rámci dobrovoľnej prípravy k civilnej obrane. Vedomosti a zručnosti potrebné k obrane vlasti si žiaci základných škôl osvojovali v rôznych vyučovacích predmetoch, krúžkoch záujmovej brannej činnosti, a i (Matička, 2008).

Vyučovanie brannej výchovy bolo rozdelené do štyroch oblastí:

1. Branná politika
2. Ochrana pred účinkami škodlivých látok
3. Zdravotnícky výcvik
4. Základy topografie

Branná výchova i vzdelanie bolo označované ako vzdelanie pre život, uplatnené boli nielen v prípadoch nebezpečenstva vojny, ale tiež počas mieru, v situáciách, pri ktorých bolo ohrozované zdravie ľudí alebo života, napr. živelné pohromy, hromadné nešťastia... Branná výchova bola rozšírená o základy topografie a politickú tematiku, počas ktorej sa žiaci mali stať socialistickými občanmi.

Dôležitú úlohu v ochrane vlasti mala civilná obrana. Jej úlohou bolo zaistiť ochranu obyvateľstva a plynulý hospodársky vývoj i v dobe napadnutia.

Školenia v civilnej obrane prebiehali pravidelne na základných školách. Žiaci 5. až 8. ročníka mali byť pripravení a schopní chrániť v prípade nebezpečia seba a zároveň pomáhať druhým.

K tomu bolo potrebné poznať:

- a) Účinky zbraní hromadného ničenia a spôsoby ochrany pred nimi
- b) Zásady požiarnej ochrany
- c) Zásady prvej pomoci

Výučba brannej výchovy nespádala len do oblasti telesnej výchovy, ale obsahovala i disciplíny čisto náukové a technické. Mládež plnila v teréne primerané úlohy, ktoré prispievali k všestrannému rozvoju osobnosti, odpovedali ich vnútornému záujmu, potrebám a záujmom. Mladých chlapcov pripravovali na ich neskoršiu vojenskú službu.

Branné hry vyžadovali fyzickú zdatnosť, ich obsahom bolo rýchle a vytrvalé behy, pochody, indiánsky beh, ďalej si prostredníctvom nich mala mládež osvojiť techniku šplhania a prekonávania rôznych prekážok. Ďalej mala branná výchova viesť žiakov k samostatnému uvažovaniu, kombinovaniu, dedukovaniu, k schopnosti predstavivosti a k disciplíne. Dôraz sa kládol tiež na odvahu, samostatnosť, nadšenie a chuť k boju, podnikavosť.

Branné hry v teréne sa uskutočňovali ako v hodinách telesnej výchovy, tak i v rámci záujmových krúžkov, či počas prázdninových táborov. Počas branných hier v teréne sa samozrejme nesmeli zabúdať na ochranu prírody, v ktorej sa v priebehu hier mládež pohybovala. To bolo v rukách vedúcich, ako dôsledne sa k tomuto problému postavili (Fencel a kol., 1975).

Vyučovanie v oblasti prípravy na CO po roku 1989 začalo upadať. Zákon č. 73/1973 Z. z. o brannej výchove bol v roku 1991 zrušený, následne na to sa v školskom roku 1991/1992 zrušila výučba brannej výchovy na školách. Taktiež bolo zrušené vysokoškolské štúdium učiteľského oboru branná výchova. Výučba sa ničím nenahradila. Nastalo prerušenie prípravy a vzdelávania obyvateľstva na sebaobranu a vzájomnú pomoc.

1.3.2 Vyučovaci predmet Ochrana človeka a prírody

Súčasťou vyučovania a osnovy spojenej s prípravou na sebaochranu pri vzniku mimoriadnej udalosti na stredných a základných školách bol predmet Ochrana človeka a prírody (OČP). Ministerstvo školstva SR zostavovalo učebné osnovy pre tento predmet. Predmet OČP bol zavedený ako povinná súčasť pre výchovu a vzdelávanie žiakov základných škôl.

Absolvovaním predmetu OČP by žiaci mali ovládať teoretické vedomosti, poznatky, praktické zručnosti a návyky, ktoré potrebujú k prežitiu za mimoriadnej udalosti a pri vyhlásení mimoriadnej situácie. Predmet zahŕňal nielen problematiku mimoriadnych udalostí, ich riešenie, odstraňovanie ale aj prvú pomoc, jednotlivé postupy pri záchrane života, zdravia a majetku. Jeho postavenie v systéme vzdelávania bolo špecifické. Nerealizoval sa ako samostatný predmet, ale bol zahrnutý do vyučovania iných. Prednostne bola výučba cielená na zvládanie situácií, ktoré vznikli vplyvom prírodných katastrof, živelných pohrôm, dopravných nehôd, priemyselných a ekologických havárií. Výučba predmetu viedla k nemenej dôležitej skutočnosti, že ľudia a ich činnosť prírodu všeobecne ničí a ohrozuje vlastnú existenciu. Hlavne sa prikladala dôležitosť dopravnej výchovy, oboznamovaniu sa zo základnými pravidlami cestnej premávky a bezpečného správania sa v rôznych dopravných situáciách (Učebné osnovy OČP, 2002).

Obsahom by učivo malo prispieť k osvojeniu vedomostí, zručností a návykov na ochranu človeka, spoločnosti a prírody. Pre dosiahnutie dostatočnej úrovne takýchto návykov, musel byť obsah osnovy prispôsobený podmienkam. Zvolenie vhodnej organizačnej formy, metódy a prostriedkov vzdelávania k tomu prispievalo. Na vybudovanie návykov, získanie poznatkov a zručností je potrebné a dôležité opakovanie učiva a príbuznosť tém.

Cieľom predmetu po ukončení deviateho ročníka bolo zvládnutie nasledujúcich teoretických a praktických úloh:

- úlohy vyplývajúce z riešenia mimoriadnych situácií – civilná ochrana,
- úlohy zo zdravotnej prípravy; vedieť poskytnúť prvú pomoc,

- vedieť zvládnuť základné činnosti pri pohybe a pobyte v prírode
- úlohy z dopravnej výchovy; vedieť sa správať a pohybovať sa po dopravných komunikáciách,
- bezpečné správanie sa v škole i mimo nej,
- optimálne zvyšovanie psychickej a fyzickej pripravenosti a odolnosti pre vznik predpokladaných mimoriadnych udalostí (Učebné osnovy OČP, 2002).

Vo všeobecnosti sa vychádzalo z piatich tematicky rôznych celkov, ktoré mali poskytnúť návod na spracovanie obsahu učiva OČP, pretože učebné plány jednotlivých ZŠ v rámci SR neboli jednotné. Teda nebolo možné ani presné stanovenie a špecifikovanie ich obsahov.

Tematické okruhy učiva predmetu OČP sú:

- a) Riešenie mimoriadnych udalostí – civilná ochrana
- b) Zdravotnícka príprava
- c) Pohyb v prírode
- d) Dopravná výchova
- e) Výchova k bezpečnému správaniu

V realizácii výučby OČP sa používalo viacej organizačných foriem a metód. Teória učiva OČP bola zahrnutá vo viacerých predmetoch a praktická forma bola uskutočňovaná pomocou didaktických hier a účelových cvičení (kolektív: *Šport a rekreácia*, 2012).

Didaktické hry (DH) sa konali pre 1. až 4. ročník v prírode jedenkrát v roku a trvali 4 hodiny. Deň pred hrami bol venovaný teoretickej časti s rozsahom 2 – 4 hodiny, podľa toho akú náročnú činnosť mali naplánovanú.

Účelové cvičenia sa realizovali v 5. až 9. ročníku v prírode dvakrát do roka po 5 hodinách v období jar a jeseň. Taktiež deň pred cvičením bola vykonaná teoretická príprava v rozsahu 3 – 5 hodín podľa náročnosti programu. Každý ročník, každá trieda vykonávala didaktické hry a účelové cvičenia samostatne. Na komplexnejšie zabezpečenie uplatnenia učiva existovala možnosť využitia ďalších vzdelávacích a organizačných činností školy ako boli:

- požiarne a poplachové smernice, zabezpečenie predlekárskej prvej pomoci,

- vhodné témy týkajúce sa tejto problematiky a sú zahrnuté v iných predmetoch,
- cvičenia v prírode v rámci telesnej výchovy,
- rešpektovanie poriadku školy (Modrák a kol., 2007).

Na vývoji realizácie učiva OČP sa tiež spolupracovalo so špecifickými organizáciami a združeniami ako Armáda SR, Slovenský skauting, Sokol, Orol, Slovenský červený kríž, Slovenský zväz ochrancov prírody, Združenie technických a športových činností SR, Inšpektorát bezpečnosti práce, HaZZ a ďalšie. Spolupráca vôbec nebola dostačujúca. Učivo nebolo samostatným predmetom preto bolo potrebné, aby riaditeľ školy pre zabezpečenie a usmernenie učiva na podmienky školy splnomocnil svojho zástupcu alebo konkrétneho učiteľa (pedagóg s aprobáciou branná výchova). Kompetentné osoby mali zároveň zodpovednosť za efektívne spojenie organizácie a metodiky takejto komplikovanej formy vyučovania.

Po ukončení 9. ročníka základnej školy určité percento žiakov nepokračuje v ďalšom vzdelávaní a zaradí sa do výrobných a nevýrobných procesov, preto bolo potrebné správne kvalifikovať ich vedomosti, zručnosti a návyky z predmetu OČP. Hlavné nároky sa kládli na výchovu k bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci.

Ako sme už uviedli vyučovací predmet OČP bol spracovávaný v učebných osnovách niekoľkých povinných vyučovacích predmetoch (viď. tabuľka 2). Stanovenie časti učiva OČP a samostatného vyučovacieho predmetu bolo pre tento dôvod veľmi komplikované. Z tohto hľadiska vyplýva, že obsah výučby bol jednotný a nedalo sa rozlíšiť učivo OČP od učiva ostatných povinných predmetov (Slezák, 2009).

Tabuľka 2 Prehľad povinných vyučovacích predmetov ZŠ

1. – 4. ročník ZŠ	Prvouka
	Telesná výchova
	Prírodoveda
	Vlastiveda
5. - 9. ročník ZŠ	Pracovné vyučovanie
	Prírodopis
	Zemepis
	Chémia
	Fyzika
	Telesná výchova

Zdroj Vlastný

Ostatné povinné predmety (napr. dejepis, matematika, občianska výchova, hudobná výchova, výtvarná výchova...) a tematika OČP spolu úzko súvisia, majú medzipredmetovú väzbu. Podobnosť sa určite nájde u všetkých povinných predmetov. Zaradenie problematiky OČP do osnov jednotlivých predmetov bolo len na učiteľovi daného predmetu. Nemuselo sa jednať len o teoretickú stránku, mohlo ísť i o inú činnosť spojenú s touto problematikou, napr. tvorba nástieniek s témou OČP, exkurzie, napr. k zložkám IZS. Ako sa to zrealizovalo záležalo len na učiteľovi.

Učivo OČP kompozične začlenené do vybraných povinných predmetov splňalo podmienky týkajúce sa ochrany zdravia, prírody, životného prostredia a pod. Jedna významná vec však chýbala a to civilná ochrana, ktorá bola najslabším miestom celého učiva. Žiaci nemali poznatky o zásadách správania sa pri mimoriadnych udalostiach, pri evakuácií, protipožiarnej ochrane, rozoznania a diferenciacii varovných signálov, volania na núdzovú linku 112 a mnoho ďalších dôležitých poznatkov z oblasti CO (Modrák a kol., 2007).

1.3.3 Ochrana života a zdravia na základných školách

Učivo „*Ochrana života a zdravia*“ je radené medzi povinné učivo základných škôl. Stále nie je ako samostatný predmet. Realizuje sa výučbou v jednotlivých vyučovacích predmetov štátneho vzdelávacieho programu a obsah vyučovania tvoria didaktické hry a účelové cvičenia, nie sú klasifikované. Učivo prezentované v OŽZ bolo predtým súčasťou ochrany človeka a prírody. Ochrana prírody a dopravná výchova boli z obsahu oddelené do iných vzdelávacích oblastí štátneho vzdelávacieho programu. Riaditeľ školy poveruje zodpovedného učiteľa na dohliadanie a usmernenie učiva. Osobná pozornosť sa venuje príprave a materiálnemu vybaveniu pri výučbe, pretože má zväčša praktický charakter. Používané metódy vzdelávania rešpektujú klasické didaktické postupy. Je vyžadované uplatňovať viac názorné metódy, cvičenia a kontroly (Modrák a kol., 2007).

Cieľom výchovno - vzdelávacieho procesu je získanie teoretických vedomostí, praktických zručností a nadobudnutie vzťahu k ochrane svojho a iného zdravia a života pri vzniku mimoriadnej udalosti a v čase, keď je vyhlásená mimoriadna situácia. Po ukončení základnej školy by žiaci deviatych ročníkov ZŠ na základe nadobudnutých skúseností mali zvládať nasledovné úlohy:

- z tematiky civilná ochrana - riešenie mimoriadnych situácií;
- zo zdravotnej prípravy vedieť poskytnúť predlekársku prvú pomoc;
- vedieť zvládnuť základné činnosti pri pohybe a pobyte v prírode;
- vzhľadom na vek a pohlavie optimálne zvyšovať psychickú, fyzickú pripravenosť a odolnosť pre prípad vzniku predpokladaných mimoriadnych situácií.

Obsahom sú odborné tematické celky (OTC) zamerané na:

1. riešenie mimoriadnych situácií – civilná ochrana
2. zdravotná príprava
3. pohyb a pobyt v prírode

Didaktické hry sú robené pre žiakov 1.-4. ročníka, tzv. primárne vzdelávanie. Konajú sa v prírode jeden krát do roka po dobu 4 hodín. Pred DH sa koná teoretická

príprava v rozsahu 2 - 4 hodiny podľa náročnosti plánovaných činností. Často sa stáva, že DH sa zamieňajú s cvičeniami v prírode, ktoré sú súčasťou telesnej výchovy – turistika. Obsahové zamerania podľa ročníkov sú v prílohe 1.

Ďalej nasleduje nižšie sekundárne vzdelávanie žiakov od 5. – 9. ročníka. Obsah učiva je zložený s teoretickej, praktickej prípravy a účelového cvičenia. Vyučujúci si volia postupy vyučovania podľa možností školy a zrelosti žiakov s využívaním metodických odporúčaní metodických pedagogických centier. Osobitná pozornosť je venovaná žiakom deviateho ročníka. Obsahové zamerania sa nachádzajú v prílohe 2 (Slezák, 2009).

1.3.4 Mimoškolská záujmová činnosť žiakov základných škôl

Prípravu detí na mimoriadne udalosti vykonávajú i rozličné špeciálne organizácie napr. Úrad civilnej ochrany MV SR, Slovenský červený kríž, občianske združenie Rescue Team Slovakia a i. Veľmi významným v príprave detí je *Zväz civilnej ochrany SR*. Bol založený v roku 1993 na prípravu, rozvoj, rozširovanie a zdokonaľovanie svojich aktivít. V roku 2005 skončila jeho činnosť, pretože nebol zaradený medzi spoločenské organizácie financované štátnym rozpočtom. Zväz CO založil súťaž Mladých záchranárov CO. Odviedol veľmi obdivuhodnú a neoceniteľnú prácu v príprave detí. Organizovanie výtvarnej súťaže Civilná ochrana očami detí a ich práce sa dostávajú do povedomia širšej verejnosti. Zánik tejto organizácie bol veľkou škodou a neprospechom.

K príprave detí a mládeže významne prispieva organizovanie *Súťaže mladých záchranárov civilnej ochrany*. Táto súťaž kladie veľký dôraz na tvorivosť, nutnosť samostatného rozhodovania sa v situáciách, ale najmä na hravosť a súťaživosť. Organizátori by tiež mali byť pri vymýšľaní disciplín tvoriví, nemali by sa báť vlastnej fantázie a nestat' sa sluhom konvencií. Inšpirácie sa dajú čerpať z filmov zo súťaží z iných krajín, kde napr. družstvo hľadalo v budove príklady porušenia predpisov, triedilo odpad podľa jeho dôležitosti, viazalo uzly, plnilo vrecia a stávalo

protipovodňovú hrádzu a pod. Ďalšie disciplíny by súťaž určite zatriktívni a dali jej väčší dynamickejší rozmer. Tieto bonusové súťaže koniec koncov nemusia byť ani bodované.

Prvé kolo súťaže mladých záchranárov CO bolo zorganizované v roku 1993 Zväzom CO SR v 40 školách v rámci Slovenska. Na majstrovstvách bojovalo o prvenstvo 8 štvorčlenných zmiešaných družstiev v zložení dve dievčatá a dvaja chlapci. Rok čo rok záujem škôl a žiakov o účasť na súťaži sa len zvyšoval. Dôkaz je, že v roku 1998 sa do súťaže zapojilo 486 družstiev v obvodných kolách, ktoré bojovali o postup do krajského kola až k samostatným majstrovstvám SR (web: *História súťaže*. [online]. Dostupné z: <<http://www.minv.sk/?historia-sutaze>>).

Ministerstvo školstva SR v roku 2000 registrovalo organizačný poriadok súťaže a riaditeľom škôl odporúčalo uvoľňovanie žiakov na súťaž, ktorí majú o ňu záujem. Stredobodom pozornosti sa stalo aj každoročné organizovanie tábora mladých záchranárov CO. Ročne sa jej zúčastňuje 50 detí.

Tak ako sme už spomínali v roku 2005 bola činnosť Zväzu CO ukončená. Organizáciu súťaží mladých záchranárov CO prevzal Úrad CO MV SR spolu s krajskými a obvodnými úradmi. V roku 2006 náhle vzrástla účasť na súťaži. Prestala byť národnou súťažou vďaka účasti 4 družstiev z Maďarskej republiky. Súťaž absolvovalo 2224 detí a mládeže v 452 zmiešaných štvorčlenných družstvách, ktoré zastupovali 404 škôl zo 43 obvodov.

V roku 2006 vydalo Ministerstvo školstva SR *Pedagogicko-organizačné pokyny Ministerstva školstva SR na rok 2006/2007*, a tak doplnilo súťaž mladých záchranárov CO do zoznamu súťaží, ktoré tvoria prílohu smernice MŠ SR č. 537/2000-7 o organizovaní, riadení a finančnom zabezpečení súťaží žiakov ZŠ, základných umeleckých škôl a stredných škôl.

Zároveň sa do popredia dostala potreba súťaž aktualizovať, prispôbiť súčasným bezpečnostným rizikám i novým poznatkom. V roku 2007 preto do platnosti vstúpila nová Metodická príručka, ktorá zohľadňuje meniacu sa skladbu vedomostí a zručností, ktoré by mal každý občan ovládať. Je to predpoklad, aby súťaž obstála v konkurencii

iných vedomostných, praktických a športových súťaží (kolektív: *Revue CO*, 2008/2009).

Profil súťaže je rozložený do 3 kategórii – šport, vedomosť a zručnosť. Je súčasťou preventívnej, výchovnej aktivity a propagačnej činnosti.

Súťaž má ako hlavný cieľ pripraviť žiakov na možné riziká, ktoré vyplývajú z pôsobenia následkov živelných pohrôm, havárií, katastrof, overiť a precvičiť si vedomosti získané učivom „Ochrana života a zdravia“ s dôrazom na civilnú ochranu, pohyb v prírode, poskytovanie prvej pomoci a hasenie malých požiarov, vybudovať a upevniť si návyky poskytnúť pomoc iným v prípade mimoriadnych udalostí, motivovanie žiakov k záujmovej činnosti a mimoškolskému vzdelávaniu, obohatenie výchovno – vzdelávacieho procesu o atraktívne prvky (kolektív: *Organizačný poriadok súťaže mladých záchranárov civilnej ochrany* [online]. Dostupné z: <<http://680i.gu.ma/>>).

Hlavné súťažné disciplíny v roku 2012 boli testy, civilná ochrana, pohyb a pobyt v prírode, zdravotnícka príprava, hasenie malých požiarov a streľba zo vzduchovky.

1. *Testy* – každý člen družstva dostal na vyplnenie test zložený z 20 otázok. Boli rovnaké, len mali poprehadzované poradie otázok.
2. *Civilná ochrana* - Disciplína sa skladala zo štyroch častí (viď. tabuľka 3)

Tabuľka 3 Disciplíny CO na súťaži mladých záchranárov civilnej ochrany

	Časti disciplíny	Popis disciplíny
1.	Použitie ochrannej masky	Preverenie zručnosti nasadenia ochrannej masky
2.	Použitie improvizovaných prostriedkov individuálnej ochrany	Na podklade modelovej situácie vyrobenie improvizovaných prostriedkov individuálnej ochrany
3.	Vymenovanie evakuačnej batožiny	Vyberanie kartičiek s obrázkami predmetov, ktoré pokladá za súčasť evakuačnej batožiny
4.	Rozoznávanie varovných signálov	Vypočutie a rozoznanie varovného signálu a popísanie činností po ich zaznení

Zdroj Vlastný

3. *Pohyb a pobyt v prírode* - Disciplína bola rozdelená na dve stanovištia TOPO I. a TOPO II.

Úlohy na stanovišti TOPO I. spočívali v:

- a) odhade vzdialenosti v teréne
- b) azimutových úsekoch - pochod podľa azimutu.

Úlohy na stanovišti TOPO II. sa skladali z nasledovných úloh:

- a) zorientovanie mapy podľa buzoly a meranie vzdialenosti na mape
- b) určovanie svetových strán v teréne.

4. *Zdravotnícka príprava* - Disciplína bola taktiež rozčlenená do 2 častí:

- a) správne ošetrenie úrazu
- b) telefonovanie na linku tiesňového volania 112.

5. *Hasenie malých požiarov* – Všetci členovia spolu uskutočňovali hasenie tzv. „džberovkou“ na daný cieľ. Päť terčov (plechoviek) sa nachádzalo v celi na stojane vedľa seba. Prúdom vody sa snažili zhodiť plechovky po dobu jednej náplne (objem nádrže) džberovky.

6. *Strelba zo vzduchovky* – Zúčastnili sa všetci členovia družstva. Strieľalo sa v polohe ležmo zo vzduchovej pušky na sklápacie terče. Jeden terč bol spoločný pre celé družstvo. Vzdialenosť terča bola 10 metrov. Súťažiaci mali k dispozícii jeden „nástrelný“ + tri súťažné vzduchovkové projektily (web: *Metodická príručka pre súťaž mladých záchranárov civilnej ochrany* [online]. Dostupné z: <http://files.smz.webnode.sk/200000005-d5f8dd6f28/metodicka_prirucka.pdf>).

Súťaž mladých záchranárov civilnej ochrany je organizovaná v štyroch kolách:

Základné kolo organizujú základné školy, stredné školy alebo osemročné gymnázia. Súťaž vyhlasuje riaditeľ školy. Žiaci prihlásení do súťaže vychádzajú z poznatkov získaných pri absolvovaní učiva v jednotlivých vyučovacích predmetoch alebo v učive „Ochrana života a zdravia“. Víťazné družstvo školy postupuje a reprezentuje ju na obvodnom kole.

Obvodné kolo je organizované obvodným úradom – odbor krízového riadenia. Obvodné kolo trvá po dobu jedného dňa. Obvodný úrad môže realizovať obvodné kolo pre každý obvod okresu samostatne ak jeho pôsobnosť zasahuje viacej okresov.

Krajské kolo sa organizuje pre víťazné družstvá jednotlivých obvodných celkov kraja. Hlavným organizátorom je krajský úrad – odbor krízového riadenia. Trvá taktiež počas jedného dňa.

Majstrovstvá Slovenskej republiky sa vyhlasujú sekciou krízového manažmentu a CO MV SR. Organizáciu má na starosti obvodný úrad – odbor civilnej ochrany a krízového riadenia. Obvodné úrady si organizovanie striedajú rotačným spôsobom (kolektív: *Organizačný poriadok*, 2008).

Na poslednom ročníku *Majstrovstvá Slovenskej republiky 2011/2012* sa zúčastnili aj družstvá z Maďarska a Zakarpatskej oblasti Ukrajiny.

Už v roku 2007 sa uskutočnila prvá **medzinárodná maďarsko – slovenská súťaž**. Nešlo o novú súťaž, ale o najvyššie kolo súťaže usporiadateľského štátu s prizvaním jedného štvorčlenného družstva so sprievodcom z partnerskej krajiny. Aby sa mohli súťažiaci plnohodnotne zapojiť do medzinárodnej súťaže, v rámci rokovaní sa prijali základné pravidlá súťaže, najmä po obsahovej stránke. Súťaž bude pozostávať z piatich stálych disciplín (civilná ochrana, protipožiarna ochrana, zdravotnícka príprava, topografia, ochrana ŽP) a z variabilných disciplín. V prípade, že sa tieto variabilné disciplíny nevyskytujú v národnom systéme súťaží, bude na ne družstvo podľa potreby doškolené (web: *Majstrovstvá Slovenskej republiky 2011/2012*. [online]. Dostupné z: <<http://www.minv.sk/?majstrovstva-slovenskej-republiky-2011-2012>>)

2 VÝSKUMNÁ OTÁZKA

Vzhľadom na rôznorodosť získavania podkladov k spracovaniu výskumnej časti sme v našej diplomovej práci zvolili výskumnú otázku pre odborníkov civilnej ochrany obyvateľstva a učiteľov základných škôl Slovenskej republiky.

Výskumná otázka 1

Považuje sa za dôležité zaviesť samostatný predmet Civilná ochrana do základných škôl Slovenskej republiky?

3 METODIKA PRÁCE

Pred zahájením práce sme sa oboznámili s dostupnou literatúrou, právnymi predpismi, odbornou literatúrou, metodickými pomôckami a vykonali sme konzultácie u odborníkov civilnej ochrany obyvateľstva a učiteľov základných škôl Slovenskej republiky k danej problematike.

K získaniu dát do výskumnej časti našej diplomovej práce sme zvolili kvalitatívnu a kvantitatívnu, analyticko-syntetickú, induktívno-deduktívnu metódu, a to formou rozhovorov s odborníkmi na civilnú ochranu a štatistického skúmania záujmu učiteľov o samostatný vyučovací predmet o civilnej ochrane. V úvode rozhovoru i štatistického šetrenia boli všetci respondenti oboznámení, že všetky informácie sú anonymné a v našej diplomovej práci budú tiež tak interpretované. Odborníkov pre uskutočnenie rozhovoru navrhol vedúci našej diplomovej práce prof. PhDr. Buzalka Ján, CSc.

Výskumnú otázku týkajúcu sa dôležitosti zavedenia predmetu Civilná ochrana pre žiakov základných škôl v Slovenskej republike sme položili celkovo 100 učiteľom. Z celkového počtu 2 023 základných škôl na území SR sme pomocou pseudonáhodného výberu v on-line losovacom programe Counter získali 100 daných školských zariadení. Vybrané inštitúcie boli oslovené on-line dotazníkom (viď. príloha 3), ktorý pozostával z informatívneho textu o danej problematike na priblíženie dnešnej situácie a otázky: „*Považujete za dôležité zaviesť samostatný predmet Civilná ochrana do základných škôl?*“. Návratnosť dotazníka pozostávala z 52 štatistických jednotiek, ktoré sme podrobili štatistickému šetreniu.

Pretože daná problematika je veľmi obširna bol následne spracovaný návrh príručky v podobe osnovy pre učiteľov a prezentácií len pre žiakov II. stupňa základných škôl Slovenskej republiky. Návrh bol tvorený pomocou balíka Microsoft Office, ktoré boli aplikované vo vybranej základnej škole Dojč, okres Senica prostredníctvom prezentácie v PowerPoint, podľa daných ročníkov, ich vedomostí a zručností z civilnej ochrany obyvateľstva.

3.1 Charakteristika výskumného súboru

Pre prvú časť výskumu boli uskutočnené rozhovory s pracovníkmi v odbore CO a krízového riadenia (KR) v období 18. október 2012 a 31. január 2013. Vedúci našej diplomovej práce vytýčil piatich odborníkov z danej oblasti v rámci Slovenskej republiky. Rozhovory prebiehali s respondentmi z Trnavského, Nitrianskeho, Prešovského, Žilinského a Bratislavského kraja. Podmienkou bola aspoň päťročná prax v obore civilnej ochrany, bez rozdielu kvalifikácie.

Druhá časť výskumu bola určená pre učiteľov ZŠ SR. Štatistické šetrenie sa konalo od 3. decembra 2012 do 3. marca 2013. Nebola stanovená podmienka kvalifikácie, praxe ani vyučovania konkrétnych predmetov.

4 VÝSLEDKY

4.1 Výsledky rozhovorov s odborníkmi na civilnú ochranu obyvateľstva

Rozhovor 1

Prvý rozhovor prebehol s vedúcim pracovníkom odboru CO a KR v Trnavskom kraji. Problematike CO sa venuje dlhé roky a povedal, že je veľmi dôležité, aby sa mládež už v skorom veku oboznamovala s problematikou CO obyvateľstva. Žiaci získajú poznatky o tom, ako chrániť seba samého, ale v prípade núdze pomôcť aj iným.

Avšak poznatky učiteľov z obsahu súčasnej civilnej ochrany sú podľa neho asi nedostatočné, nakoľko ide v prevažnej miere o poznatky získane ešte v bývalom režime. Vtom čase bola civilná ochrana smerovaná k ochrane obyvateľstva pri vojnových ohrozeniach. Po roku 1989 sa príprave na civilnú ochranu v školách nevenovala dostatočná pozornosť, dokonca na určité obdobie sa zo škôl plne stratila.

Myslí si, že učitelia sa nemusia zamerať čisto na CO obyvateľstva, ich vyučovanie by malo byť širšie a pokryť celkovú bezpečnosť detí. Získavané poznatky by mali zahŕňať CO obyvateľstva, dopravnú výchovu, požiarnu výchovu, prvú pomoc a ďalšie problematiky smerujúce k bezpečnosti detí (protidrogová, „šikana“, internetová bezpečnosť, atď.). Učiteľom by postačovali kurzy o CO obyvateľstva, ak by boli spojené s poskytnutím vhodných didaktických pomôcok, filmov prezentácií a manuálu pre učiteľa, kde by mal rozšírený obsah informácií v porovnaní s tým, čo by bolo v prezentáciách, aby mohol obohatiť svoj výklad zaujímavými informáciami.

Obsah následnej výučby by sa mal v prvom rade prispôbiť veku a už získaným poznatkom žiakov. Mali by získať základné poznatky o možných rizikách ohrozenia a ako sa pri vzniknutých mimoriadnych udalostiach správať smerom k ochrane seba, ale aj poskytnúť pomoc v núdzi iným.

Na základných školách je potrebné zaradiť predmet civilnej ochrany obyvateľstva do učebného plánu. Tento predmet by sa zaoberal celkovým pohľadom na bezpečnosť detí, t. j. prevencia úrazovosti, bezpečnosť doma, v škole, v prírode, civilná ochrana, dopravná výchova, požiarna ochrana a poskytovanie prvej pomoci. Je potrebné podchytiť mládež, aby tieto veci považovala za niečo normálne. Na I. stupni to realizovať formou edukačných hier, na II. stupni už aj formou teoretickej, ale aj praktickej prípravy a vzdelávania.

Rozhovor 2

Druhý rozhovor sa uskutočnil so zamestnancom CO a KR obvodného úradu v Nitrianskom kraji. Zastáva názor, že je potrebné, aby deti od najútlejšieho veku boli oboznamované s problematikou CO ochrany života, zdravia a majetku.

O poznatkoch a vedomostiach učiteľov ZŠ o CO obyvateľstva sa vyjadril tak, že sú na rozličných úrovniach, a preto sa nedajú generalizovať. Záleží to od prístupu každého jednotlivca. Vidno to napríklad pri príprave na súťaž mladých záchranárov. O zavedení predmetu CO obyvateľstva pre učiteľov by polemizoval. Táto problematika je nedostatočne cenená a uznávaná. V každom prípade by šlo o obohatenie učebných osnov. Nemusel by to byť samostatný predmet, ale mohol by byť spojený s iným, obdobným.

Zameranie by malo vychádzať z oblastí CO obyvateľstva, ochrany života, zdravia a majetku. Postupne by malo byť rozširované o praktické ukážky z činností všetkých záchranných zložiek IZS, ďalej by malo obsahovať i prípravu na sebaochranu a poskytovanie vzájomnej pomoci v prípade vzniku mimoriadnych udalostí.

Na zlepšenie informovanosti žiakov a učiteľov ZŠ v oblasti CO obyvateľstva navrhuje zaviesť do učebných osnov rukoväť, ktorá by ucelene, objektívne a primerane veku žiakov pokrývala činnosť CO obyvateľstva ako neoddeliteľnú súčasť bežného života, v rámci tzv. branných cvičení, kde by žiaci vykonávali praktické ukážky smerujúce k správaniu sa po vzniku rôznych mimoriadnych udalostí a reakcie na ne. Počas edukačného procesu využívať audiovizuálne pomôcky (filmy z praktických

cvičení a rôznych zamestnaní zameraných na ochranu života, zdravia a majetku), lebo praktická neznalosť a činnosť po vzniku mimoriadnej udalosti v jej prvej fáze môže mať fatálne následky.

Rozhovor 3

Vedúci oddelenia IZS odboru CO a KR v Prešovskom kraji sa stotožňuje s myšlienkou, že bolo chybou aby problematika CO obyvateľstva vypadla z osnov v školstve.

Osobne si myslí, že je potrebné venovať sa bližšie problematike CO obyvateľstva už aj vzhľadom k zvyšujúcemu sa množstvu vzniku mimoriadnych udalostí vo svete (povodne, zosuvy pôd, zemetrasenia a pod.) a v poslednom čase aj u nás v SR.

Taktiež aj vedomosti učiteľov nie sú dostačujúce, nie sú motivovaní ani inšpirovaní zaujímať sa o túto problematiku. Vzhľadom ku skutočnosti, že problematika civilnej ochrany obyvateľstva ustúpila vo vyučovacích osnovách do pozadia, na školách sa nevyučuje. Každý sa vzdeláva a prehľbuje svoje vedomosti v oblasti, ktorú potrebuje pre svoju činnosť. Civilná ochrana obyvateľstva to pravdepodobne nie je.

Vyjadril subjektívny pocit, že študijný predmet o CO pre učiteľov nie je potrebný zaviesť, podľa neho sú kurzy dostačujúce. Sú časovo i tematicky náročné a majú široký rozsah okruhu vzdelávania v tejto problematike.

Obsah výučby CO obyvateľstva na ZŠ by mal byť zameraný na sebaochranu a vzájomnú pomoc pri vzniku mimoriadnych udalostí a po vyhlásení krízových situácií (mimoriadna situácia, núdzový stav, výnimočný stav, vojnový stav, vojna), následné postupy ich riešenia, záchranné zložky – resp. základné informácie, analýza územia z hľadiska, znalosť dokumentu analýzy vlastného územia (ohrozenie napr. nebezpečnými látkami, ochrana pod vodnou stavbou, jadrové zariadenia, terorizmus a iné nepredvídateľné mimoriadne udalosti), signály CO obyvateľstva (informačný systém CO), evakuácia, ukrytie, používanie prostriedkov individuálnej ochrany aj improvizovaných PIO – všetky oblasti v základných vedomostiach, tak ako uvádza zákon o CO obyvateľstva 42 z roku 1994.

Aby boli kvalitnejšie informácie pre žiakov a učiteľov ZŠ o CO obyvateľstva, je nutné zaradiť problematiku do učebných osnov rezortom školstva pre základné školy i pre stredné školy. Usporiadávať medziškolské súťaže o civilnej ochrane obyvateľstva (okrem súťaže mladých záchranárov civilnej ochrany, ktoré usporadúvajú obvodné úrady) so zameraním na teoretické vedomosti, ale i praktické znalosti a zručnosti.

Rozhovor 4

Štvrtou respondentkou bola zamestnankyňa na úseku prípravy na CO, odbor CO a KR, Žilinský kraj. Vzhľadom k dnešnej situácii si myslí, že je veľmi dôležité zaviesť do vyučovania na ZŠ aj problematiku CO obyvateľstva. Je toho názoru, že by boli postačujúce 1 - 2 hodiny mesačne. Učitelia v súčasnosti nemajú vôbec dostačujúce vedomosti v oblasti CO obyvateľstva. Zúčastňujú sa kurzov s tematikou CO obyvateľstva, ale podľa nej sú nedostačujúce, pretože podávajú len okrajové a základné informácie.

Výučba by sa mala zamerať skôr na praktické precvičenie nadobudnutých informácií. V žiadnom prípade nemá na mysli čítanie vyhlášok, skôr ich prenesenie do praxe, ako by reagovali žiaci, keby sa stala „mimoriadna udalosť v škole, doma (bez rodičov), v meste atď.“ Predpokladá, že nestačí len branné cvičenie vo forme, ktorá sa prevádza na väčšine základných škôl (športové hry). Navrhovala by cvičenia s nasledujúcimi okruhmi:

- prvá pomoc v rozsahu vhodnom pre deti II. stupňa (tu by sa mal vyjadriť asi odborník)
- rozlišovanie varovných signálov a činnosť po zaznení signálov
- evakuácia, evakuačná batožina, zásady opustenia bytu, školy
- ukrytie – ako a kde, správanie sa v úkryte
- prostriedky improvizovanej ochrany povrchu tela a dýchacích orgánov – príprava a použitie
- dekontaminácia
- tiesňové čísla a ako volať

- čo robiť pri ohrození teroristickým útokom, únikom nebezpečnej látky, rádioaktívnej látky, povodňami, dopravnej nehode.

Ďalej by navrhovala pripojiť aj výučbu v oblasti požiarnej ochrany a dopravnej výchovy.

V súčasnosti časopis Revue CO dopĺňa informácie žiakov taktiež aj učiteľov, je dobré ho odobrať. Redaktori časopisu by mali venovať jednu dvojstranu pre základné a stredné školy. Vzhľadom k tomu, že dnes majú všetky školy problémy s financiami, vydávať ho i v elektronickej podobe.

Rozhovor 5

Posledný rozhovor bol uskutočnený so zamestnancom CO a KR na mestskom úrade v Bratislavskom kraji. Vzhľadom k tomu, že branná výchova ako predmet bola zrušená, je podľa neho potrebné, aby žiaci na druhom stupni ZŠ mali do rozvrhu zavedený predmet CO ako povinný.

Stretávať sa pri rôznych akciách a pri vyučovaní CO obyvateľstva i s učiteľmi. Myslí si, že nemajú prehľad o základoch prvej pomoci, evakuácie, ukrytia a vyhlasovania základných signálov varovania. Stretol sa aj s výnimkami. Boli to školy, ktoré sa zúčastňujú súťaže mladý záchranár CO. Na to, aby sme mali vzdelaných učiteľov sú postačujúce kurzy, ale musia k vyučovaniu dostať i príslušné pomôcky. Výučbu CO obyvateľstva na ZŠ by prispôbil veku žiakov. Mala by obsahovať základné informácie o nebezpečných látkach, individuálnej ochrane (improvizovaných prostriedkoch individuálnej ochrany), evakuácii, ukrytí, varovaní obyvateľstva a reakcie po zaznení signálov civilnej ochrany, poskytovaní prvej pomoci.

K lepšiemu informovaniu žiakov a aj učiteľov na ZŠ by navrhoval zaviesť zásadne povinný predmet na II. stupni ZŠ a stredných škôl alebo spojiť výučbu predmetov telesnej výchovy s touto tematikou. Realizovať viac súťaží - výtvarné, fotografické, literárne, modelovanie a iné so zameraním na civilnú ochranu obyvateľstva alebo vytvárať aspoň záujmové krúžky CO obyvateľstva pre žiakov.

4.1.2 Zhrnutie rozhovorov s odborníkmi na civilnú ochranu obyvateľstva

Na základe získaných informácií z rozhovorov, ktoré nám poskytli vedúci pracovníci CO a KR a ich zamestnanci z Trnavského, Nitrianskeho, Prešovského, Žilinského a Bratislavského kraja, by sme mohli vyjadriť tieto závery:

- Všetci opýtaní sa jednoznačne a súhlasne zhodli na fakte, že výučba týkajúca sa problematiky civilnej obrany je na základných a stredných školách nedostačujúca, v niektorých prípadoch aj žiadna, nakoľko niektoré školy disponujú učebnicami ešte z bývalého režimu. Dokonca výpadok problematiky CO obyvateľstva z učebných osnov vnímajú a označujú ako chybný krok.
- Taktiež za nedostačujúce považujú poznatky učiteľov základných a stredných škôl, ktoré súvisia s výučbou tejto problematiky - čo navrhujú odstrániť zavedením kurzov pre učiteľov. Avšak aj tieto kurzy niektorí považujú za nedostatočné, pretože poskytujú len okrajové a základné informácie. Sú si vedomí toho, že veľké množstvo učiteľov nemá prehľad napríklad o poskytnutí prvej pomoci, postupe pri evakuácii, vyhlasovaní základných signálov varovania, postupe pri úkryte,...

Ak by CO nebola zavedená do učebných osnov ako predmet, za pozitívne vnímajú riešenie vo forme vytvorenia rukoväti k učebným osnovám, ktorej základným cieľom bude informovať žiakov a učiteľov škôl.

- Dospeli ďalej k názoru, že praktická neznalosť a činnosť po vzniku mimoriadnej udalosti v jej prvej fáze by mohla mať fatálne následky.
- Považujú za veľmi potrebné, aby už deti od útleho veku boli oboznamované s problematikou CO, ochrany života, zdravia a majetku. Vzhľadom k dnešnej situácii pokladajú za veľmi dôležité zaviesť do vyučovania nasledujúcu problematiku:
 - dopravnú výchovu
 - civilnú ochranu
 - požiarnu výchovu
 - prvú pomoc

- bezpečnosť doma
- protidrogovú šikanu
- internetovú bezpečnosť, ...

Obsah následnej výučby odporúčajú prispôbiť veku žiakov:

- a) I. stupeň ZŠ → formou edukačných hier
- b) II. stupeň ZŠ → formou teoretickej a praktickej prípravy a vzdelávania

4.2 Výsledky štatistického šetrenia u učiteľov

Na začiatok si zadefinujeme pojmy ako je štatistika a štatistické údaje, pretože nie sú zhodné. Štatistika je súbor číselných faktov vyplývajúcich zo spracovávaných štatistických údajov. Štatistické údaje sú výsledkom pozorovania a merania, delíme ich na kvantitatívne alebo kvalitatívne. Štatistika je len kvantitatívna (Červenka, 1975).

Štatistika zobrazuje pomocou špecifických charakteristík hromadné javy. Výskumné údaje spracováva pomocou štatistických metód, vytvára podklady k prijatiu dôveryhodných záverov o pozorovaných javoch a procesoch (Záškodný a kol., 2011).

Veľmi často používaná metóda na testovanie medzi dvomi kvalitatívnymi súbormi je tzv. „chí-kvadrát“ test. V našom prípade sa jednalo o učiteľov základných škôl, ktorí tvoria štatistické jednotky. Základným štatistickým súborom bolo 2 023 základných škôl na SR, z ktorých sme náhodným výberom pomocou on-line programu Counter vybrali štatistický súbor o veľkosti 100 učiteľov ZŠ SR. Konečný štatistický súbor na základe návratnosti bol 52. Jednotlivé hodnoty štatistického znaku boli označené x_i , a to 0, 1, 2, 3, 4.

4.2.1 Poissonovo rozdelenie pravdepodobnosti

Pre spracovanie výsledkov pomocou Poissonovho rozdelenia pravdepodobnosti sme využili kvantitatívnu metrickú škálu s piatimi stupňami, podľa ktorej sme štatistické súbory priradili k jednotlivým prvkom nasledovne: (vid'. tabuľka 4)

Tabuľka 4 Metrická škála

x_i	
0	Áno
1	Skôr áno
2	Neviem
3	Skôr nie
4	Nie

Zdroj Vlastný výskum

5-stupňová metrická škála v tabuľke 4 nás informuje o číselnom priradení odpovedí na otázku položenú učiteľom. Učitelia si mohli zvoliť odpoveď v podobe: áno, skôr áno, neviem, skôr nie a nie.

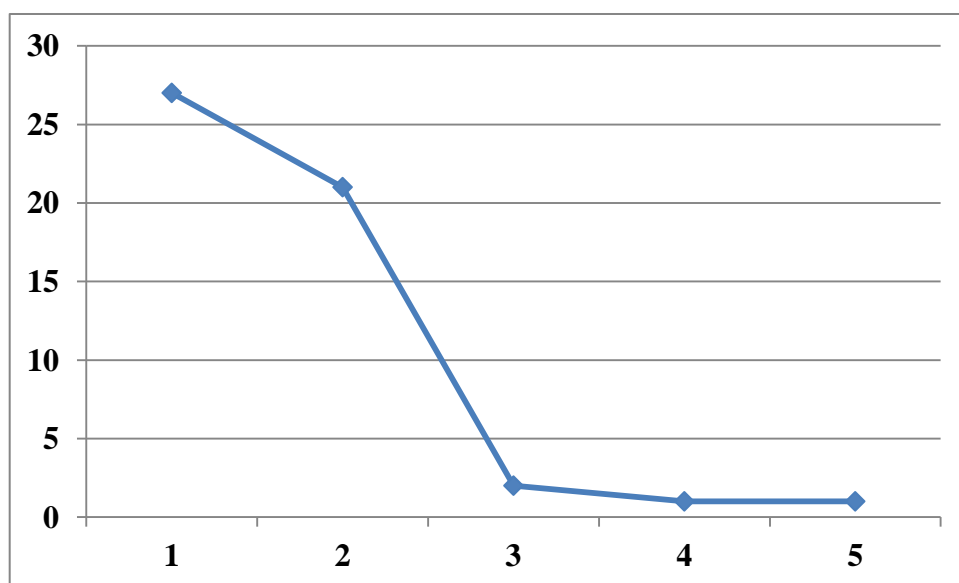
V rámci zadaného šetrenia prostredníctvom tabuľky 5 môžeme vysledovať, že absolútne počtenosti boli postupne $n_0 = 27$, $n_1 = 21$, $n_2 = 2$, $n_3 = 1$, $n_4 = 1$ (viď. druhý stĺpec). Pomocou metód deskriptívnej štatistiky sme dospeli k štatistickej pravdepodobnosti, z ktorej je následne daná tzv. relatívna početnosť n_i/n . Súčet všetkých relatívnych početností sa rovná 1. Medzi výsledky merania tiež radíme kumulatívnu početnosť $\Sigma n_i/n$. Udáva nám pravdepodobnosť, že nameraný výsledok merania je menší alebo rovný výsledku x_i . Jednotlivé empirické početnosti môžeme vidieť v grafe 2, 3 a 4. Posledné štyri stĺpce obsahujú súčiny potrebné pre výpočty empirických parametrov. Tabuľka 5 je uzavretá súčtami údajov v jednotlivých stĺpcoch. V prvých štyroch stĺpcoch tieto súčty majú len kontrolný význam, v ďalších štyroch sú potrebné pre výpočet empirických parametrov.

Tabuľka 5 Následné výsledky spracovania

x_i	n_i	n_i / n	$\Sigma n_i / n$	$x_i n_i$	$x_i^2 n_i$	$x_i^3 n_i$	$x_i^4 n_i$
0	27	0,52	0,52	0	0	0	0
1	21	0,4	0,92	21	21	21	21
2	2	0,04	0,96	4	8	16	32
3	1	0,02	0,98	3	9	27	81
4	1	0,02	1	4	16	64	256
	$\Sigma 52$	$\Sigma 1$		$\Sigma 32$	$\Sigma 54$	$\Sigma 128$	$\Sigma 390$

Zdroj Vlastný výskum

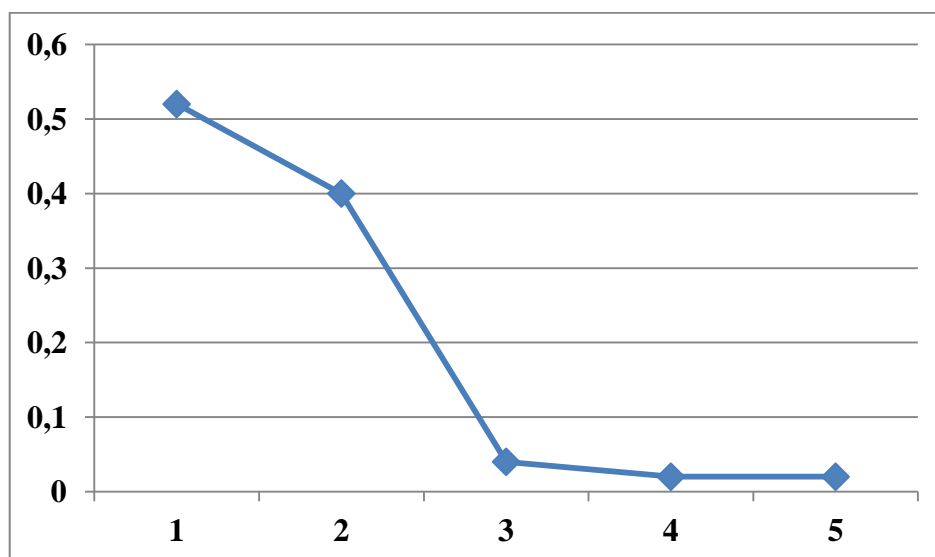
Graf 2 Absolútna početnosť

Zdroj Vlastný výskum

Znázornený graf 2 nám vyjadruje výsledky absolútnej početnosti, ktoré sú číselne dané tabuľkou 5 jej druhým stĺpcom. Ako sme už spomínali a názorne môžeme vidieť jednotlivé absolútne početnosti mali hodnoty $n_0 = 27$, $n_1 = 21$, $n_2 = 2$, $n_3 = 1$, $n_4 = 1$.

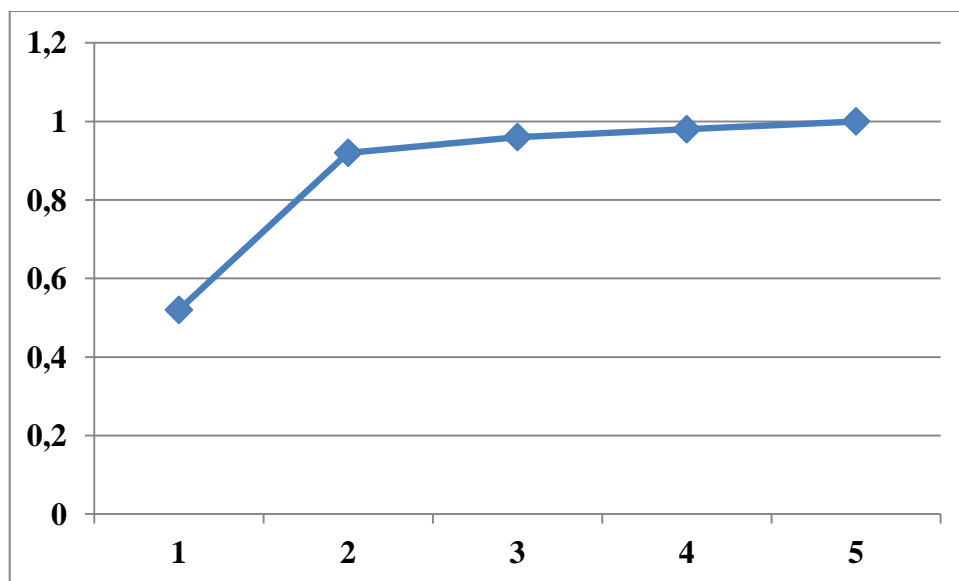
Graf 3 Relatívna početnosť

Zdroj Vlastný výskum

Relatívna početnosť, ktorá sa počíta pomocou pomeru n_i/n je graficky znázornená spojnicovým grafom 3. Demonštruje jednotlivé hodnoty vypočítaných relatívnych početností, ktoré sa nachádzajú v treťom stĺpci tabuľky 5 a zároveň nám vyjadruje, že súčet všetkých relatívnych početností sa rovná 1.

Graf 4 Kumulatívna početnosť

Zdroj Vlastný výskum

Graf 4 nám graficky vykazuje hodnoty jednotlivých kumulatívnych početností udávaných súmárov relatívnych početností - $\sum n_i/n$. Taktiež nám udáva pravdepodobnosť, že nameraný výsledok merania je menší alebo rovný výsledku x_i . Ak porovnáme v tabuľke 5 prvý a štvrtý stĺpec zistíme, že:

$$\begin{aligned}
 x_i = 0 &< \sum n_i/n = 0,52 \\
 x_i = 1 &< \sum n_i/n = 0,92 \\
 x_i = 2 &< \sum n_i/n = 0,96 \\
 x_i = 3 &< \sum n_i/n = 0,98 \\
 x_i = 4 &< \sum n_i/n = 1
 \end{aligned}$$

Po výbere testového kritéria „chí-kvadrát“ test χ^2 je potrebné pristúpiť k určaniu experimentálnej (*exp*) hodnoty tohto kritéria a kritickej teoretickej (*teor*) hodnoty.

Poissonovo rozdelenie pravdepodobnosti má možné hodnoty náhodnej veličiny $i = 0, 1, 2, 3, 4, 5, \dots, \infty$.

V rámci „chí-kvadrát“ testu χ^2 v našej diplomovej práci boli testované hodnoty $i = 0, 1, 2, 3, 4$.

Pre dosadenie do testového kritéria „chí-kvadrát“ test χ^2 je potrebné vypočítať hodnoty ako lambda ($\lambda_i > 0$):

$$\lambda = \sum \frac{n_i}{n} x_i = \frac{n_0}{n} x_0 + \frac{n_1}{n} x_1 + \frac{n_2}{n} x_2 + \frac{n_3}{n} x_3 + \frac{n_4}{n} x_4$$

$$\lambda = 0,52 \times 0 + 0,4 \times 1 + 0,04 \times 2 + 0,02 \times 3 + 0,02 \times 4$$

$$\lambda = 0 + 0,4 + 0,08 + 0,06 + 0,08$$

$$\lambda = \mathbf{0,62}$$

a pravdepodobnostnej funkcie P_i Poissonovho rozdelenia pravdepodobnosti s využitím vzťahu:

$$P(Y = i) = \frac{\lambda^i}{i!} \cdot e^{-\lambda}$$

Vykonané výpočty P_i vedú k získaniu nasledujúcich hodnôt:

$$P_0 = 0,54 \frac{0,62^0}{0!} = 0,54$$

$$P_1 = 0,54 \frac{0,62^1}{1!} = 0,33$$

$$P_2 = 0,54 \frac{0,62^2}{2!} = 0,1$$

$$P_3 = 0,54 \frac{0,62^3}{3!} = 0,02$$

$$P_4 = 0,54 \frac{0,62^4}{4!} = 0,003$$

$$\sum P_0 + P_1 + P_2 + P_3 + P_4 = 0,54 + 0,33 + 0,1 + 0,02 + 0,003 = 0,993 = 99,3\%$$

Výsledok testovaného ukazuje, že na rezíduum hodnôt $i = 5, \dots, \infty$ ostáva pomer 0,7 %. Tým môžeme predpokladať zanedbateľnosť rezídua Poissonovho rozdelenia pravdepodobnosti.

Dosadením do testového kritéria

$$\chi_{exp}^2 = \sum_{i=0}^4 \frac{(n_i - nP_i)^2}{nP_i} = \frac{(n_0 - nP_0)^2}{nP_0} + \frac{(n_1 - nP_1)^2}{nP_1} + \frac{(n_2 - nP_2)^2}{nP_2} + \frac{(n_3 - nP_3)^2}{nP_3} + \frac{(n_4 - nP_4)^2}{nP_4}$$

získame experimentálnu hodnotu „chí-kvadrát“ test χ_{exp}^2

$$\begin{aligned} \chi_{exp}^2 &= \frac{(27 - 52 \times 0,54)^2}{52 \times 0,54} + \frac{(21 - 52 \times 0,33)^2}{52 \times 0,33} + \frac{(2 - 52 \times 0,1)^2}{52 \times 0,1} \\ &+ \frac{(1 - 52 \times 0,02)^2}{52 \times 0,02} + \frac{(1 - 52 \times 0,003)^2}{52 \times 0,003} \\ \chi_{exp}^2 &= \frac{1,17}{28,08} + \frac{14,75}{17,16} + \frac{10,24}{5,2} + \frac{0,0016}{1,04} + \frac{0,71}{0,16} \\ \chi_{exp}^2 &= 0,04 + 0,86 + 1,97 + 0,002 + 4,43 \\ \chi_{exp}^2 &= \mathbf{7,302} \end{aligned}$$

Teoretickú hodnotu „chí-kvadrát“ test pre $k - r - 1$ stupňa voľnosti získame zo štatistických tabuliek. Pre daný vzťah platí: k je počet riadkov v tabulke, r je počet teoretických parametrov Poissonovho rozdelenia pravdepodobnosti.

Hladina významnosti je volená $\alpha = 0,05$, teda je významná na hladine 95 % a viac.

$$\chi_{teor}^2 = \chi_{k-r-1}^{2(0,05)} = \chi_{5-1-1}^{2(0,05)} = \chi_3^{2(0,05)}$$

$$\chi_{teor}^2 = 7,81$$

$$7,302 < 7,81$$

$$\chi_{exp}^2 < \chi_{teor}^2$$

4.2.2 Charakteristika rozdelenia

Stredná hodnota $E(Y) = \lambda = 0,62$

Rozptyl $D(Y) = \lambda = 0,62$

Koeficient šikmosti $\gamma_1 = \frac{1}{\sqrt{\lambda}} = \frac{1}{\sqrt{0,62}} = \frac{1}{0,79} = 1,27$

Koeficient špicatosti $\gamma_2 = \frac{1}{\lambda} = \frac{1}{0,62} = 1,61$

Poissonovo rozdelenie pravdepodobnosti je typickým rozdelením vzácných prípadov. Predpokladali sme, že vzácnymi prípadmi budú súhlasy učiteľov s odporúčením zaviesť nový predmet Civilná ochrana do základných škôl Slovenskej republiky. Odkiaľ vyplýva, že pre overovanie bolo vhodné použiť metódy deskriptívnej a matematickej štatistiky zo záverečným výsledkom, či vyjadrenie učiteľov má alebo nemá Poissonovo rozdelenie pravdepodobnosti. χ_{exp}^2 vyšiel 7,302 a χ_{teor}^2 (na hladine štatistickej významnosti 0,05) je daný tabuľkami 7,81.

Z teórie „chí-kvadrát“ testu vyplýva, že pri nerovnosti $\chi_{exp}^2 < \chi_{teor}^2$ môžeme nahradiť empirické rozdelenie vyjadrením učiteľov Poissonovým rozdelením pravdepodobnosti. Súhlasy sú potom vzácnymi príkladmi a odpoveď na výskumnú otázku môžeme pokladať za zodpovedanú a štatisticky overenú.

Tomuto overeniu pomocou neparametrického testovania odpovedajú tiež výsledky deskriptívnej štatistiky – na päťstupňovej metrickej škále vyjadrenia učiteľov od 0 (absolútne odporúčenie, teda odpoveď áno) cez 1 (odporúčenie rezervované, odpoveď

skôr áno), cez 2 (neutralita vyjadrená odpoveďou neviem), cez 3 (skôr neodporučiť, odpoveď učiteľov skôr nie) k 4 (absolútne neodporučiť v súlade s odpoveďou nie) vyšiel aritmetický priemer $E(Y) = 0,62$; t.j. hodnota ležiaca medzi absolútnym odporúčením a rezervovaným odporúčaním. Tento výsledok rezonuje s prijatím Poissonovho rozdelenia pravdepodobnosti. Taktiež smerodajná odchýlka ukazuje svoju hodnotu, že bol skúmaný hromadný náhodný jav majúci štatistický charakter a vyžadujúci použitie metód deskriptívnej a matematickej štatistiky.

Zároveň koeficient šikmosti o hodnote 1,27 poukazuje na zošikmenie empirického i teoretického grafu doľava, to znamená, že nižšie prvky metrickej škály (0, 1) majú podstatne vyššiu početnosť než vyššie prvky škály (3, 4). Absolútne odporúčenie a rezervované odporúčenie učiteľov celkom prevažujú nad skôr neodporúčaním či absolútne neodporúčajúcim vyjadrením učiteľov o zavedení nového predmetu Civilná ochrana do základných škôl Slovenskej republiky. Taktiež koeficient špicatosti γ_2 je svojou hodnotou v plnom súlade s prijatím Poissonovho rozdelenia pravdepodobnosti.

5 DISKUSIA

Stretávame sa zo závažnými problémami vo vzdelávaní a príprave civilnej ochrany obyvateľstva pre žiakov. K efektívnemu a účelnému vzdelávaniu sú potrebné rôzne didaktické pomôcky, vypracovaný harmonogram ako teoretickej tak i praktickej časti učiva, vypracovaná dokumentácia a hlavne kvalifikovaný pedagóg. Keďže postavenie učiva OŽZ nie je účelné vzhľadom na implementáciu v ostatných predmetoch bolo by efektívne zaviesť samostatný predmet civilná ochrana, i keď to zatiaľ nie je legislatívne možné. Deťom by malo byť vštepované správanie sa v mimoriadnych situáciách v oblasti CO už v útlom veku. Dnes sme obklopení rizikami, ktoré hrozia napr. zo živelných pohrôm, priemyselných havárií a úrazovosť maloletých je čoraz vyššia. Prieskumy dokazujú, že deti sú najohrozenejšou skupinou, pretože sa samé nenaučia chrániť a ako sa správať v prípade ohrozenia. Vzdelanie v danej oblasti by im malo byť poskytnuté. Dnešný systém výučby CO na základných školách nevytvára prijateľné podmienky ani pre učiteľov. V prvom rade na to doplácajú žiaci a deti. Mali by sa odstrániť legislatívne, materiálne, personálne, časové a finančné problémy na poskytnutie priestoru pre osobitný predmet civilná ochrana.

V našej diplomovej práci sme si stanovili 4 ciele. Prvé dva sa týkali názorov odborníkov CO a KR na vzdelanie a pripravenosť učiteľov pri vzniku MU a názory učiteľov ZŠ SR na zavedenie samostatného predmetu CO. Snažili sme sa na podklade získaných výsledkov vytvoriť návrh príručky pre žiakov základných škôl SR o civilnej ochrane a implementovať ho vo vybranej Základnej škole Dojč, okres Senica.

Ciele sme sa snažili splniť prostredníctvom výskumnej otázky: „Považuje sa za dôležité zaviesť samostatný predmet Civilná ochrana do základných škôl Slovenskej republiky?“. K uskutočneniu výskumu sme si zvolili formu pološtruktúrovaného rozhovoru s odborníkmi civilnej ochrany a krízového riadenia, ktorých vybral vedúci našej diplomovej práce a štatistického šetrenia u učiteľov základných škôl SR. Rozhodli sme sa tak z dôvodu eliminácie limitovania rozsahu informácií, ktoré boli behom komunikácie s respondentmi odoberané, aby bolo možné preniknúť čo najhlbšie do

jadra veci. Spolupráca s vybranými respondentmi prebehla pozitívne. Bolo tomu tak, pretože pred rozhovorom som ich oboznámila so skutočnosťou, že všetko bude uvádzané anonymne. Rozhovory boli poskytnuté s aktívnym prístupom.

Respondenti CO a KR sa zhodli, že problematika CO obyvateľstva je v súčasnosti veľmi aktuálna. Je potrebné riešiť situáciu, ktorá vznikla po odstránení povinného predmetu Branná výchova v školách SR. Učitelia a žiaci majú minimálne až nedostačujúce poznatky o CO obyvateľstva. Príčinou je i nedostačujúce vybavenie škôl odbornou literatúrou, často učitelia používajú staré učebnice, napr. Cvičebnica brannej výchovy pre 2. stupeň ZŠ z roku 1989. Taktiež si musíme uvedomiť, že učitelia nemajú žiadne špeciálne vzdelanie v danej oblasti a dostatok priestoru vo výučbe danej problematiky v rámci jednotlivých povinných predmetoch.

Ďalej sa respondenti CO a KR zhodli, že treba učiteľov a následne i žiakov oboznámiť s problematikou CO a ochrany života zdravia i majetku. Netreba hneď zavádzať nový predmet, stačilo by zaviesť kurzy pre učiteľov, kde by získali teoretické i praktické poznatky. Tieto poznatky by sa mali hlavne týkať dopravnej výchovy, civilnej ochrany obyvateľstva, protipožiarnej výchovy, poskytovania prvej pomoci, mimoriadnych situácií a ich riešení. Učitelia by mali žiakov oboznamovať z touto problematikou vhodnými formami a metódami, buď prostredníctvom účelových cvičení, didaktických hier, besied, krúžkov, voliteľných predmetov, ale aj účasti na rôznych súťažiach venovaných tejto problematike (Na bicykli bezpečne, Mladý záchranár CO, Plameň, Hliadky mladých zdravotníkov I, II stupeň ZŠ...).

Stotožňujeme sa s názorom odborníkov, že učiteľom stačia špeciálne kurzy vedené odborníkmi k patričnému vzdelaniu na prípravu a riešenie MU. Nesúhlasíme však s názorom, že pre žiakov je postačujúce preberať danú problematiku iba formou didaktických hier a účelový, pretože sú zriedkavé približne 2x do roka po 1-4 hod., čo je nedostačujúce. Voliteľné predmety a krúžky v súčasnosti, ktoré sú k dispozícii navštevuje nízky počet žiakov a nie sú zamerané výhradne na CO, skôr sa uprednostňuje: krúžok varenia, dramatický krúžok, športové krúžky a iné. V dnešnej dobe si žiaci nevedia dať jednotlivé poznatky z povinných predmetov, v ktorých sa preberá problematika CO obyvateľstva do súvislosti a usporiadať si ich ako jeden

celok. Preto by sme navrhli zavedenie samostatného predmetu, by poskytol deťom súhrnné informácie a pripravil by ich na riešenie situácií v ohrození života a zdravia.

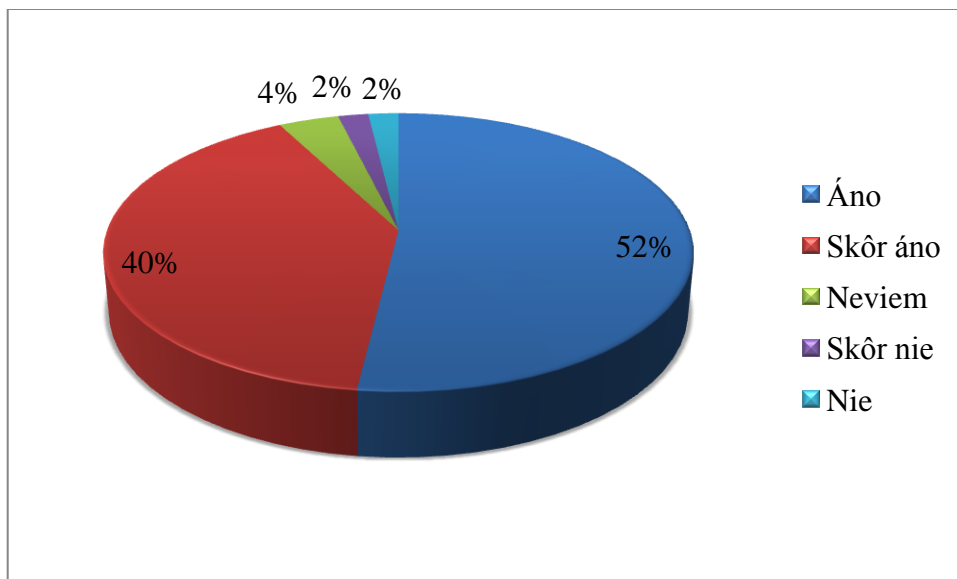
Učitelia i rodičia by mali deti správne vychovávať a patrične motivovať aby mali záujem o problematiku ochrany svojho života a zdravia. Ďalej rôzne organizácie a inštitúcie venujúce sa problematike CO obyvateľstva by mali venovať väčšiu pozornosť propagácií pre deti už od predškolského veku. Takto vybudovaný záujem detí môže na základnej škole prispieť k ľahšiemu zvládaniu MU, s ktorými by sa vo svojom živote mohli stretnúť (povodeň, požiar, únik nebezpečných látok...).

Jednou z foriem ako by mohli organizácie prispieť k oboznamovaniu detí a mládeže sú i možnosti prednášok odborníkov na základných školách. Radí sa sem napr. lektor prvej pomoci, profesionálny hasič, odborník CO, príslušník policajného zboru.

Druhú časť výskumu tvorilo štatistické šetrenie. Použili sme metódu na testovanie medzi dvomi kvalitatívnymi súbormi, tzv. „chí-kvadrát“ test χ^2_{exp} . Pomocou Poissonovho rozdelenia pravdepodobnosti sme zisťovali súhlasy či nesúhlasy učiteľov s odporúčením zavedenia nového samostatného predmetu Civilná ochrana do základných škôl SR.

Použitím metód deskriptívnej a matematickej štatistiky sme dosiahli výsledku pre χ^2_{exp} je 7,302 a χ^2_{teor} (na hladine štatistickej významnosti 0,05), ktorý je daný štatistickými tabuľkami 7,81. Ako sme už spomínali pri nerovnosti $\chi^2_{exp} < \chi^2_{teor}$ sme nahradili empirické rozmery Poissonovým rozdelením pravdepodobnosti. Výskumná otázka pokladaná učiteľom ZŠ bola zodpovedaná a štatisticky overená. Dospeli sme k výsledku, že učitelia by absolútne odporučili a rezervovane odporučili zavedenie samostatného predmetu Civilná ochrana do vyučovacích osnov základných škôl, pretože výsledky metrickej škály 0, 1 boli omnoho vyššie ako prvky škály 3, 4. Percentuálne zastúpenie odpovedí môžeme názorne vidieť na grafe 5.

Graf 5 Percentuálne zobrazenie výsledného šetrenia

Zdroj Vlastný výskum

Ako sme spomínali graf 5 nám pomocou výsekového grafu znázorňuje percentuálny pomer odpovedí učiteľov na výskumnú otázku. Učitelia základných škôl Slovenskej republiky mali na výber nasledovné možnosti odpovedí: „Áno“, „Skôr áno“, „Neviem“, „Skôr nie“ a „Nie“. Proporcia skúmaného javu bola stanovená hodnotami pre „Áno“ 52%, pre „Skôr áno“ 40%, pre „Neviem“ 4%, pre „Skôr nie“ 2% a pre „Nie“ taktiež 2%.

Po zhodnotení výsledkov z rozhovorov a štatistického šetrenia sme dospeli k záveru, že by bolo vhodné vytvoriť návrh podkladov pre riešenie vzdelávania a prípravy žiakov ZŠ v oblasti civilnej ochrany obyvateľstva.

Vzhľadom na veľmi rozšírenú tému sme si vybrali len druhý stupeň ZŠ Slovenskej republiky. Vytvorili sme návrh na osnovu príručky o civilnej ochrane obyvateľstva pre žiakov ZŠ podľa daných ročníkov, ich vedomostí a zručností z civilnej ochrany obyvateľstva.

Obsahové zameranie návrhu osnovy k príručke podľa ročníkov:

5. trieda (prima)

1. Vznik a vývoj civilnej ochrany
2. Právna úprava civilnej ochrany
3. Základné pojmy
4. Mimoriadne udalosti - rozdelenie
5. Analýza územia z hľadiska možných mimoriadnych udalostí
6. Signály civilnej ochrany
7. Správanie sa po zaznení varovného signálu
8. Tiesňové telefónne čísla
9. Nahlasovanie mimoriadnych udalostí
10. Opatrenia civilnej ochrany
11. Individuálna ochrana – PIO + improvizované prostriedky

6. trieda (sekunda)

1. Základné pojmy
2. Mimoriadne udalosti - rozdelenie
3. Analýza územia z hľadiska možných mimoriadnych udalostí
4. Signály civilnej ochrany
5. Správanie sa po zaznení varovného signálu
6. Tiesňové telefónne čísla
7. Nahlasovanie mimoriadnych udalostí
8. Kolektívna ochrana EVA + ukrytie
9. Hygienická očista osôb

7. trieda (tercia)

1. Základné pojmy
2. Mimoriadne udalosti - rozdelenie
3. Analýza územia z hľadiska možných mimoriadnych udalostí
4. Signály civilnej ochrany

5. Správanie sa po zaznení varovného signálu
6. Tiesňové telefónne čísla
7. Nahlasovanie mimoriadnych udalostí
8. Ochrana obyvateľstva pri radiačnej havárii
9. Ochrana potravín a vody
10. Zásady správania sa pri povodniach

8. trieda (kvarta)

1. Základné pojmy
2. Mimoriadne udalosti - rozdelenie
3. Analýza územia z hľadiska možných mimoriadnych udalostí
4. Signály civilnej ochrany
5. Správanie sa po zaznení varovného signálu
6. Tiesňové telefónne čísla
7. Nahlasovanie mimoriadnych udalostí
8. Ochrana obyvateľstva pri úniku nebezpečných látok
9. Charakteristika vybraných NL (chlór, amoniak, atď.)

9. trieda (kvinta)

1. Základné pojmy
2. Mimoriadne udalosti - rozdelenie
3. Analýza územia z hľadiska možných mimoriadnych udalostí
4. Signály civilnej ochrany
5. Správanie sa po zaznení varovného signálu
6. Tiesňové telefónne čísla
7. Nahlasovanie mimoriadnych udalostí
8. Terorizmus
9. Zbrane hromadného ničenia
10. Biologické ohrozenie
11. Nebezpečné zásielky

Niektoré témy sa nám v jednotlivých ročníkoch opakujú vzhľadom k tomu, že sú veľmi dôležité a treba ich žiakom sústavne pripomínať.

Podľa tohto obsahového zamerania sme vytvorili návrh príručky pre učiteľov, aby mohli na základe nami vytvorených prezentácií v PowerPoint oboznamovať žiakov s problematikou CO obyvateľstva. Pri prezentáciách je možné využiť CD-R nosič „*Varovné signály COO*“, ktoré majú základné školy na území Slovenskej republiky k dispozícii. CD nosič je spracovaný podľa zákona NR SR č. 42/1994 o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov.

ZÁVER

Školským rokom 1991/1992 bol predmet Branná výchova zrušený a nastalo prerušenie vzdelávania žiakov nielen základných škôl. Najskôr ju z časti nahradil predmet Ochrana človeka a prírody, dnes je to predmet Ochrana života a zdravia. V minulosti i súčasnosti sa vyučujú priebežne s inými predmetmi. Povinné predmety nevenujú náležitú pozornosť príprave žiakov na problematiku CO obyvateľstva. Už len z tohto dôvodu vyplýva, že pripravenosť žiakov sa nachádza na veľmi nízkej úrovni.

V našej diplomovej práci sme chceli zdôrazniť potrebu prípravy obyvateľov a hlavne žiakov základných škôl na mimoriadne udalosti. Stanovili sme si za cieľ analýzu súčasného systému prípravy žiakov, tak ako v rámci vyučovacích osnov v škole tak i v mimoškolských aktivitách pre nich dostupných. Snažili sme sa zamerať na obrat k lepšiemu v oblasti vzdelávania a prípravy detí na riešenie mimoriadnych udalostí. Súčasť práce tvorí jeden z cieľov v podobe vytvorenia návrhu príručky výchovno-vzdelávacieho programu o civilnej ochrane obyvateľstva pre žiakov základných škôl Slovenskej republiky a implementácia vytvoreného návrhu príručky na vybranej základnej škole v Dojči, okres Senica.

Z hľadiska legislatívy v súčasnosti nie je možné opätovne zaradiť do výučby žiakov predmet Branná výchova. Zároveň štát nevytvára náležité podmienky pri vzdelávaní učiteľov v oblasti civilnej ochrany, ale i protipožiarnej ochrany a zdravotnej prípravy. K výučbe Ochrany života a zdravia učitelia nemajú skoro žiadne didaktické pomôcky, používajú anachronické materiály.

Pokiaľ ide o vzdelanie a prípravu žiakov nezostáva nám na mysli nič iné ako myšlienka, aby učitelia mali hojnosť pomôcok k výučbe či už v rámci povinných predmetov alebo voliteľných krúžkov. Zároveň, aby boli plní sily a trpezlivosti pri vzdelávaní a príprave ďalších generácií pri sebaochrane a vzájomnej pomoci v oblasti civilnej ochrany.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

BRÜNNLER, Rudolf a kol. *Formy a metódy vzdelávania a prípravy na CO*. Bratislava: MV SR - Sekcia civilnej ochrany, 1996.

BUZALKA, J. in: Civilná ochrana. Revue pre civilnú ochranu obyvateľstva. *Edukácia v civilnej ochrane (podnet do odbornej diskusie)*. Slovenská Ľupča: Sekcia IZS a CO MV SR, 2001, roč. 3, č. 3. ISSN 1335-4094.

BUZALKA, Ján a HIČKOVÁ Eva. *Ochrana obyvateľstva - evakuácia*. Bratislava: Akadémia policajného zboru v Bratislave, Katedra verejnej správy, 2004. ISBN 80-8054-314-3.

BUZALKA, Ján. *Výstavba civilnej ochrany I. prvé*. Bratislava: APZ SR, 1997. ISBN 80-88751-97-7.

BUZALKA, Ján. *Vývin prístupov ku vzdelávaniu a príprave obyvateľstva na civilnú ochranu v Slovenskej republike*. Bratislava: APZ SR, 1999. ISBN 80-8054-103-5

BUZALKA, Ján. *Vzdelávanie a príprava obyvateľov na civilnú ochranu ako edukačný systém*. Bratislava: APZ, 2000. ISBN

ČERNOCH, Felix a kol. *Cvičebnice branné výchovy*. Praha: SPN, 1989. ISBN 80-04-23949-8

ČERVENKA, Juraj. *Základy štatistiky*. 1. vyd. Martin: Osveta, 1975.

FENCL a kol. *Branná výchova v 6. ročníku ZDŠ*. 3. vyd.. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975

JANÁSEK, Dušan, Tomáš POTOČEK a Jozef SVETLÍK. *Nebezpečné látky*. Žilina: EDIS-ŽU, 2004. ISBN 80-8070-243-8.

JEŘÁBEK, Jaroslav, Jan TUPÝ a Jan BALADA. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* (s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením). Praha: výzkumný ústav pedagogický, 2005. ISBN 80-87000-02-1

KLEMENT, Cyril. Verejné zdravotníctvo. *Mimoriadne udalosti z pohľadu verejného zdravotníctva*. 2007, VII, č. 3. ISSN 1337-1789. Dostupné z: <http://verejnezdravotnictvo.szu.sk/SK/2010/3/Klement.pdf>

KOLEKTÍV. *Civilná ochrana: revue pre civilnú ochranu obyvateľstva*. Slovenská Ľupča: Sekcia IZS a CO MV SR, Mimoriadne vydanie pre šk. rok 2008/2009. ISSN 1335-4094

KOLEKTÍV. *Civilná ochrana: revue pre civilnú ochranu obyvateľstva*. Slovenská Ľupča: Sekcia IZS a CO MV SR, 2012, roč. 14, č. 1. ISSN 1335-4094.

KOLEKTÍV. *Civilná ochrana: revue pre civilnú ochranu obyvateľstva*. Slovenská Ľupča: Sekcia IZS a CO MV SR, 2012, roč. 14, č. 3. ISSN 1335-4094.

KOLEKTÍV. *Koncepcia vzdelávania a výcviku v civilnej ochrane SR*. Bratislava: MV SR, 1994.

KOLEKTÍV. *Organizačný poriadok súťaže mladých záchranárov civilnej ochrany* [online]. KMCO-156– 31-1/CO-2008. Bratislava: MV SR - Sekcia KM a CO, 2008 [cit. 2013-02-10]. Dostupné z: <http://680i.gu.ma/>

KOLEKTÍV. *Šport a rekreácia 2012: Zborník vedeckých prác*. Nitra: UKF PF KTVŠ, 2012. ISBN 978-80-558-0148-3.

KOVAŘIK, Jaroslav a Marek, SMETANA. *Základy civilní ochrany*. Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství v Ostravě: Ostrava, 2006. ISBN: 80-86634-85-X

KRAJC, Jan. *Branná výchova II, vojenskovední a vojenskodoktrínální aspekty branné výchovy obyvateľstva ČSSR*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně v Brně, 1988. ISBN 80-210-0052-X

KRAJC, Josef. *Sborník prací pedagogické fakulty Univerzity J. E. Purkyně v Brně. Řada literatury pro mládež a literární výchovy*. Brno: Univerzita J.E.Purkyně, 1988. ISBN 9788021000544.

LINHART, Peter a Bohumil, ŠILHÁNEK. *Ochrana obyvatelstva v Evropě*. Praha: MV – GŘ HZS ČR, 2005, ISBN 80-86640-43-4.

MATIČKA, Václav. *Podstata branné výchovy v historii vojenství*. In Branná výchova I. Sborník prací pedagogické fakulty – svazek 78 UJEP v Brně: Univerzita J. E. Purkyně, 2008.

MODRÁK, Michal, a kol. *Cvičenia co, účelové cvičenia ochrana človeka a prírody v ZŠ a SŠ, 1. Časť*. Prešov: Metodicko-pedagogické centrum, 2007. ISBN 978-80-8045-482-1.

MUŽÍK, Jaroslav. *Androdidaktika*. 2.vyd. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-0459.

PALÁN, Zdeněk. *Výkladový slovník lidské zdroje*. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0950-7

RATHAUSKÝ, Zdeněk. *Co dělat...aneb Kapesní průvodce krizovými situacemi doma i v zahraničí*. Praha: Centrum pro bezpečný stát, o. s., 2008. s. 93, ISBN 978-80-904066-1-2

SAMSON, Ivo. *Medzinárodný terorizmus. Implikácie pre Slovensko*. Bratislava: Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku, 2003. ISBN 80-968148-3-4

SLEZÁK, Ján. *Štátny vzdelávací program: Ochrana života a zdravia (prierezová téma) príloha ISCED 2*. [online]. Bratislava, 2009 [cit. 2013-03-11]. Dostupné z: <http://su8f.gu.ma/>

ŠILHÁNEK, Bohumil. *Stručná historie ochrany obyvatelstva v našich podmínkách*. Praha: Generální ředitelství Hasičského zboru ČR, 2003. ISBN 80-86640-12-4.

ŠIMÁK, Ladislav a kol. *Terminologický slovník krízového riadenia*. Žilina: 2006. ISBN 80- 88829-75-5

ŠIMÁK, Ladislav. *Krízový manažment vo verejnej správe*. Žilina: FŠI ŽU, 2004. ISBN 80-88829-13-5

Učebné osnovy *Ochrana človeka a prírody pre 1. – 9. ročník základných škôl*. Bratislava: MŠ SR, 2002. č. 85/2002-41

WEB. *História súťaže*. MV SR. Minv.sk [online]. Bratislava, 2013 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <http://www.minv.sk/?historia-sutaze>

WEB. *Majstrovstvá Slovenskej republiky 2011/2012*. MV SR. Minv.sk [online]. Bratislava, 2012 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <http://www.minv.sk/?majstrovstva-slovenskej-republiky-2011-2012>

WEB. *Metodická príručka pre súťaž mladých záchranárov civilnej ochrany* [online]. Bratislava, 2009 [cit. 2013-03-27]. Dostupné z: http://files.smz.webnode.sk/200000005-d5f8dd6f28/metodicka_prirucka.pdf

WEB. *Plán vzdelávania a prípravy na rok 2012* [online]. Vzdelávací a technický ústav KM a CO Slovenská Ľupča 2012 [cit. 2013-03-27]. Dostupné z: http://www.ksubb.sk/files/Plan_vzdelavania_a_pripravy_na_rok_2012.pdf

WEB. *Prehľad mimoriadnych udalostí v roku: 2006-2011*. MV SR. Civilná ochrana a krízové riadenie [online]. 2011 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <http://www.minv.sk/?prehlad-mimoriadnych-udalosti-v-roku>

ZÁŠKODNÝ, Přemysl. *Základy statistiky (s aplikací na zdravotnictví)*. Přepracované druhé vydání. Praha: CURRICULUM, 2011. ISBN 978-80-904948-2-4.

Právne predpisy

SLOVENSKO. Ústavný zákon č. 227/2002 Z. z., o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu. In: Zbierka zákonov. 2002. Dostupné z: <http://www.mosr.sk/data/files/602.pdf>

SLOVENSKO. Vyhláška č. 523/2006 Z. z., o podrobnostiach na zabezpečenie záchranných prác a organizovania jednotiek civilnej ochrany. In: Zbierka zákonov. 2006. Dostupné z: <http://oau.gu.ma/>

SLOVENSKO. Vyhláška MV SR č. 303/1996 Z. z., na zabezpečenie prípravy na civilnú ochranu v znení neskorších predpisov. In: Zbierka zákonov. 1996. Dostupné z: <http://zsdo.gu.ma/>

SLOVENSKO. Zákon č. 129/2002 Z. z., o integrovanom záchrannom systéme. In: Zbierka zákonov. 2002. Dostupné z: http://www.hbzs.sk/images/Zz_2002_129.pdf

SLOVENSKO. Zákon č. 222/1996 Z. z., o organizácii miestnej štátnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov. In: Zbierka zákonov. 1996. Dostupné z: <http://www.zakonypreludi.sk/zz/1996-222>

SLOVENSKO. Zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky. In: Zbierka zákonov. 1992. Dostupné z: http://www.uvzsr.sk/docs/leg/460_1992_ustava_sr.pdf

SLOVENSKO. Zákon NR SR č. 355/2007 Z. z., o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov. In: Zbierka zákonov. 2007. Dostupné z: <http://www.zbierka.sk/sk/predpisy/355-2007-z-z.p-31791.pdf>

SLOVENSKO. Zákon NR SR č. 387/2002 Z. z., o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu. In: Zbierka zákonov. 2002. Dostupné z: <http://hne3.gu.ma/>

SLOVENSKO. Zákon NR SR č. 42/1994 Z. z., o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov. In: Zbierka zákonov. 1994. Dostupné z: <http://www.zbierka.sk/sk/predpisy/42-1994-z-z.p-2759.pdf>

ZOZNAM TABULIEK

Tabuľka 1 Ročný prehľad mimoriadnych udalostí podľa druhu

Tabuľka 2 Prehľad povinných vyučovacích predmetov ZŠ

Tabuľka 3 Disciplíny CO na súťaži mladých záchranárov civilnej ochrany

Tabuľka 4 Metrická škála

Tabuľka 5 Následné výsledky spracovania

ZOZNAM GRAFOV

Graf 1	Prehľad mimoriadnych udalostí
Graf 2	Absolútna početnosť
Graf 3	Relatívna početnosť
Graf 4	Kumulatívna početnosť
Graf 5	Percentuálne zobrazenie výsledného šetrenia

PRÍLOHY

Príloha 1 Obsahové zamerania OŽZ pre prvý stupeň ZŠ

Príloha 2 Obsahové zamerania OŽZ pre druhý stupeň ZŠ

Prílohy 3 On-line dotazník

Príloha 4 na CD Návrh na prezentácie o civilnej ochrane obyvateľstva pre žiakov
ZŠ

Príloha 1 Obsahové zamerania OŽZ pre prvý stupeň ZŠ

Obsahové zameranie v prvom ročníku

- a) Riešenie mimoriadnych situácií – civilná ochrana
 - naša obec – všeobecná charakteristika,
 - evakuácia školy v prípade ohrozenia – postup opustenia školy, miesto zhromaždenia, presun do bezpečného priestoru,
 - signály civilnej ochrany a činnosť žiakov po ich vyhlásení,
 - horľaviny a ich následky.
- b) Zdravotná príprava
 - vybavenie domácej lekárničky a jej využitie pri poskytnutí prvej pomoci. Nebezpečenstvo svojvoľného použitia liekov,
 - ošetrovanie odrenín prstov, ruky, nohy, hlavy,
 - privolanie pomoci k zranenému,
 - význam symbolu „červený kríž“.
- c) Pohyb a pobyt v prírode a jej ochrana
 - orientácia v mieste školy a jej okolí,
 - určenie svetových strán podľa slnka,
 - významné budovy a ich účel – zdravotné stredisko, lekáreň, pošta, telefón, predajne, železničná a autobusová stanica, miestny úrad,
 - historické objekty našej obce – pamätné domy, zrúcaniny, pamätníky, múzeá, galérie,
 - poznávanie zelene v okolí obce,
 - správanie sa k osamelým zvieratám.

Obsahové zameranie v druhom ročníku

- a) Riešenie mimoriadnych situácií – civilná ochrana
 - možnosti vzniku mimoriadnych udalostí v prírode a na objektoch,
 - zoznámenie sa s detskou ochrannou maskou (DM-1, CM3-3/h), určenie veľkosti,

- druhy signálov civilnej ochrany a činnosť žiakov na vyhlásenie varovného signálu „Všeobecné ohrozenie“,
 - evakuácia školy v prípade ohrozenia požiarom,
 - protipožiarne stanovište, kde sa nachádza zbor požiarnej ochrany a spôsob jeho privolania,
 - nebezpečenstvá pri zaobchádzaní s elektrickým a plynovým zariadením,
 - zápalky, zapaľovače a horľaviny.
- b) Zdravotná príprava
- kedy a kadiaľ do zdravotného strediska,
 - správanie sa v čakárni, u lekára a pri školských lekárskejších prehliadkach,
 - pomoc lekárov chorým a zraneným,
 - ochrana pred chorobami, účelné obliekanie,
 - ochrana a prvá pomoc pri zistení kliešť'a, uštipnutí zmijou, osou a včelou.
- c) Pohyb a pobyt v prírode a jej ochrana
- význam vody v prírode, pitie povrchovej vody,
 - jedovaté rastliny, jedovaté huby,
 - zásady správneho a bezpečného správania sa v prírode,
 - zvieratá vo voľnej prírode, nebezpečenstvo besnoty,
 - značenie turistických chodníkov.

Obsahové zameranie v treťom ročníku

- a) Riešenie mimoriadnych situácií – civilná ochrana
- evakuácia žiakov pri ohrození školy a jej okolia – prírodné katastrofy, živelné pohromy a výhražné správy,
 - varovné signály CO a činnosť žiakov pri ich vyhlásení,
 - druhy mimoriadnych udalostí a spôsob ich vyhlasovania,
 - poloha školy, ulice, oboznámenie sa so zdrojmi ohrozenia,
- b) Zdravotná príprava
- všeobecné zásady ochrany zdravia aplikované na časti ľudského tela a časti tváre, starostlivosť o chrup,
 - hygiena tela, bielizne, šiat,

- správna životospráva – jedlo, spánok, oddych, učenie,
 - ošetrovanie a obväzovanie prstov ruky, lakťa, oka, hlavy.
- c) Pohyb a pobyt v prírode a jej ochrana
- okolie našej obce, stanovište našej školy,
 - orientácia podľa poludňajšieho tieňa,
 - približné určovanie významných budov a iných dominánt v okolí podľa svetových strán,
 - tvary zemského povrchu – rovina, pahorkatina, vysočina, kopec, hora, úbočie, svah, úpätie,
 - chránené územie, objekty a prírodné útvary v obci a jej okolí.

Obsahové zameranie vo štvrtom ročníku

- a) Riešenie mimoriadnych situácií – civilná ochrana
- nebezpečné látky v okolí školy (amoniak, chlór a po .), zásady ochrany, prvá pomoc pri zasiahnutí organizmu,
 - použitie detskej ochrannej masky, nasadzovanie spolužiakovi (DM-1, CM3-3/h),
 - význam a použitie improvizovaných prostriedkov individuálnej ochrany – protichemickej a protiradiačnej,
 - ukážka detského ochranného vaku (DV-75) a detskej kazajky (DK-88),
 - činnosť pri varovných signáloch CO,
 - zásady vykonania čiastočnej hygienickej očisty.
- b) Zdravotná príprava
- starostlivosť o vitálne ústroje ľudského organizmu,
 - zdravie a choroby, nákazlivé choroby a ochrana pred nimi,
 - obväzovanie nohy, kolena, lýtka, stehna,
 - jednoduché obväzovanie ovínadlami a šatkami pri povrchovom poranení rúk, nôh, prstov.
- c) Pohyb a pobyt v prírode a jej ochrana
- určovanie hraníc SR a susediacich štátov na mape,
 - určovanie nadmorských výšok na mape okolia,

- jednoduchý odhad krátkych vzdialeností,
- jednoduchý náčrt pochodu, kresba okolia stanovišťa – panoráma,
- čítanie z mapy- podľa farieb a topografických značiek,
- určovanie svetových strán na mape a podľa mapy,
- starostlivosť o lesné zvieratá a vtáctvo.
- význam čistého ovzdušia pre človeka a prírodu,
- zásady uhasenia ohniska.

Príloha 2 Obsahové zamerania OŽZ pre druhý stupeň ZŠ

Obsahové zameranie v piatom ročníku

- a) Riešenie mimoriadnych situácií – civilná ochrana
 - varovné signály CO – činnosť na varovný signál „Všeobecné ohrozenie“, „Ohrozenie vodou“, „Koniec ohrozenia“,
 - ochranná poloha ochranných prostriedkov (DM-1, CM3-/3h),
 - ukážka prechodu priestoru kontaminovaného nebezpečnými látkami,
 - kolektívna ochrana, evakuácia – vyhlasovanie evakuácie, evakuačné zariadenia, spôsoby vykonávania evakuácie, evakuačná batožina,
 - kolektívna ochrana – ukrytie a ochrana v budovách pri mimoriadnej udalosti.
- b) Zdravotná príprava
 - imobilizácia horných a dolných končatín pomocou štandardných dláh,
 - znehybnenie poranených končatín improvizovanými prostriedkami
 - uloženie postihnutého do stabilizovanej polohy – privolanie lekára,
 - ošetrovanie a znehybnenie zlomenín dolných končatín
 - spôsoby odsunu poraneného – podľa druhu a závažnosti poranenia.
- c) Pohyb pobyt v prírode a jej ochrana
 - zásady orientácie v prírode podľa prírodných úkazov, kompasu, buzoly, mapy,
 - odhad vzdialeností do 300 m a výšky 10 m,
 - pochod na neznáme miesto s riešením úloh na určovanie vlastného stanovišťa podľa mapy,
 - reakcia rastlín na teplotu ovzdušia, využitie rozdielu denných a nočných teplôt,
 - ničenie porastov ohňom, chemikáliami,
 - správne zakladanie ohňa

Obsahové zameranie v šiestom ročníku

- a) Riešenie mimoriadnych situácií – civilná ochrana
 - charakteristika nebezpečných látok ohrozujúcich školu a jej okolie,
 - vyhlásenie varovných signálov CO – činnosť v domácnostiach, činnosť žiaka a triedy po ich vyhlásení,

- lokalizácia a likvidácia požiaru ručnými hasiacimi prostriedkami,
 - vyzoznenie a privolanie požiarnikov – údaje,
 - dekontaminácia – hygienická očista a čiastočná špeciálna očista materiálu,
 - evakuácia z ohrozeného priestoru,
 - pravidlá správania sa obyvateľstva pri ohrození a pri vzniku mimoriadnej udalosti
- b) Zdravotná príprava
- zložitejšie obväzovanie obväzmi horných a dolných končatín, trupu a brucha – obväzová technika,
 - prakové obväzy brady nosa,
 - šatkové obväzy hlava, ruky, nohy,
 - náplast'ové obväzovanie poranení na horných a dolných končatinách,
 - ošetrovanie poranených kĺbov a kostí horných a dolných končatín- vyvrtnutie, vykĺbenie, zlomeniny.
- c) Pohyb a pobyt v prírode a jej ochrana
- mierky máp a náčrtov, meranie vzdialeností na mape a v teréne,
 - pomer výšky a šírky s nárastom vzdialenosti,
 - zhotovenie jednoduchej pomôcky na odhad výšky a šírky,
 - zemepisný azimut,
 - určenie vlastného stanovišťa podľa mapy,
 - určenie svetových strán podľa núdzových orientačných prostriedkov,
 - prenášanie azimutu z mapy do terénu a z terénu do mapy
 - preventívna ochrana pred bleskom

Obsahové zameranie v siedmom ročníku

- a) Riešenie mimoriadnych situácií – civilná ochrana
- činnosť na varovné signály CO,
 - ukladanie a skladovanie ochrannej masky (DM-1, CM-3-3/h),
 - kolektívna ochrana, evakuácia obyvateľstva, obsah evakuačnej batožiny,
 - ochranné stavby, pravidlá správania sa v úkrytoch, činnosť po opustení úkrytov,

- dezinfekcia, dezinfekcia, deratizácia, dekontaminácia,
 - postup pri vzniku požiaru v osobnom automobile,
 - zbrane hromadného ničenia, ničivé účinky, škodlivé pôsobenie na organizmus, ochrana pred nimi,
 - ochrana potravín a vody pred škodlivinami a zamorením.
- b) Zdravotná príprava
- poskytnutie prvej pomoci s pomocou lekárničky v osobnom automobile,
 - prvá pomoc pri otrave plynom, chemikáliami,
 - prvá pomoc pri šoku, protišokové opatrenia,
 - vytiahnutie poraneného z rokliny
 - ošetrovanie a znehybnenie otvorenej zlomeniny,
 - znehybnenie pri poranení panvy, krčnej chrbtice, hrudníka,
 - umelé dýchanie z pľúc do pľúc (ústami, nosom), masáž srdca,
 - zastavenie tepnového, žilového a vlásoknicového krvácania
- c) Pohyb a pobyt v prírode a jej ochrana
- príprava pohodu, zhotovenie harmonogramu a náčrtu pochodu,
 - výber a úprava plochy pre stanovanie, stavanie turistického stanu,
 - meranie rýchlosti, šírky a hĺbky vodného toku,
 - prekonávanie vodnej prekážky,
 - správanie sa pri prietrži mračien a privaloch vody,
 - značenie mostov a prechodov cez vodné toky.

Obsahové zameranie v ôsmom ročníku

- a) Riešenie mimoriadnych situácií – civilná ochrana
- jadrové zbrane a ich ničivé účinky,
 - ochrana pred svetelným žiarením,
 - ochrana pred tlakovou vlnou (tlakovým nárazom),
 - ochrana pred prenikavou radiáciou a rádioaktívnou kontamináciou,
 - hygienická očista a čiastočná špeciálna očista materiálu,
 - lokalizácia a likvidácia požiaru s jedovatými splodinami horenia,

- nebezpečné látky v okolí školy – zásady ochrany pri ich úniku, evakuácia z ohrozeného územia,
 - kolektívna ochrana – druhy úkrytov, pravidlá správania sa v úkrytoch,
 - odstraňovanie nebezpečných látok z povrchu terénu, budov a materiálu.
- b) Zdravotná príprava
- hromadné nešťastia, triedenie nemocných a ranených,
 - postup pri poskytovaní prvej pomoci v mieste hromadného nešťastia,
 - praktické riešenie prvej pomoci topiacej sa osobe,
 - technická a zdravotná pomoc pri poranení elektrickým prúdom,
 - prvá pomoc pri popáleninách,
 - poskytnutie zdravotníckej pomoci pri strate vedomia,
 - poskytnutie prvej pomoci pri úpaloch,
 - sterilizácia prostriedkov,
 - nebezpečenstvo pohlavných chorôb, zásady prevencie,
 - alkoholizmus, drogy, toxikománia – škodlivé účinky, prevencia.
- c) Pohyb a pobyt v prírode a jej ochrana
- pochod podľa pripravených azimutov, tabuľka pochodu,
 - vybavenie zdravotníckym materiálom pri individuálnej turistike (pešo, bicyklom),
 - značkovanie turistických ciest a chodníkov,
 - príprava jednoduchej teplej stravy s použitím ohňa, zásady bezpečnosti,
 - odstraňovanie devastačných následkov spôsobených ľuďmi v prírode,
 - chránené krajinné oblasti, štátne rezervácie a pobyt v nich.

Obsahové zameranie v deviatom ročníku

- a) Riešenie mimoriadnych situácií – civilná ochrana
- úlohy CO vyplývajúce zo Ženevských dohovorov a dodatkových protokolov,
 - civilná ochrana v Slovenskej republike, jej miesto úlohy a poslanie,
 - analýza územia obce, mesta, okresu,
 - organizovanie jednotiek civilnej ochrany – štáby a odborné jednotky,
 - varovné signály CO – činnosť po ich vyhlásení,

- činnosť pri záchrane ľudí zo závalov a poškodených krytov,
 - jódová profylaxia (v okolí AE).
- b) Zdravotná príprava
- preverenie vedomostí a prehĺbenie návykov a zručností z poskytovania prvej pomoci pri rôznych poraneniach, zlomeninách, obväzovanie, znehybňovanie častí tela ,
 - darcovstvo krvi a transplantácie orgánov ľudského tela,
 - správanie sa pri náleze zraneného mimo obývaného priestoru
 - prevencia proti kliešťovej encefalitíde.
- c) Pohyb a pobyt v prírode a jej ochrana
- ochrana chránených druhov rastlín, vtáctva a zvierat v SR a regióne,
 - ochrana životného prostredia v SR – štátna správa, záujmové organizácie,
 - povinnosti občanov, majiteľov rôznych prevádzok a zariadení pri ochrane životného prostredia,
 - zásady používania chemických postrekov pri pestovaní rastlín a v domácnostiach.

Prílohy 3 On-line dotazník

Predmet Civilná ochrana na ZŠ

Žijeme v dobe kedy ľudstvo sa potýka s rôznymi nepredvídanými situáciami v podobe prírodných katastrof, havárií s únikom nebezpečných látok a mnohých ďalších, ktoré ohrozujú človeka, jeho život, majetok i chod spoločnosti. Ich počet a následné dopady sa stále zvyšujú. Ľudské pokolenie sa ocitá pred výzvou ako zvládne, poprípade zmierni dôsledky takýchto situácií. Musíme si uvedomiť, že pri vzniku mimoriadnej udalosti je človek v prvom momente odkázaný sám na seba. Je potrebné, aby do príchodu záchranných zložiek dokázal pomôcť nielen sebe ale i ostatným v okolí. Deti sú v tomto smere veľmi ohrozenou skupinou. Nemajú skúsenosti, sú netrepezlivé, veľakrát riskujú, pretože si neuvedomujú riziká tak ako dospelí a mnohokrát nevedia správne odhadnúť nebezpečenstvo. Deti samé od seba nevedia ako sa majú zachovať pri mimoriadnych udalostiach. Je potrebné ich to naučiť. Na to slúži učivo „Ochrana života a zdravia“, ktoré nie je ako samostatný predmet. Realizuje sa výučbou v jednotlivých vyučovacích predmetov štátneho vzdelávacieho programu a obsah vyučovania tvoria didaktické hry a účelové cvičenia, ktoré nie sú klasifikované. Žiak by mal by poznať problematiku civilnej ochrany – vedieť rozlišovať varovné signály a správne sa zachovať pri vzniku mimoriadnych udalostí. Väčšinou je úroveň týchto vedomostí nedostačujúca. Osvojenie si takýchto zručností a návykov je dôležitý predpoklad na správne zachovanie sa v prípadnej krízovej situácie.

* Povinné

Výskumná otázka

Považujete za dôležité zaviesť samostatný predmet Civilná ochrana do základných škôl? *

Zdroj <http://qxlo.gu.ma/>